

PRZEGLĄD radzieckiej literatury geograficznej

TYTUŁ POLSKIEGO TOWARZYSTWA GEOGRAFICZNEGO NR. _____

Listopad - Grudzień 1952.

Nr. 20-21/10-11

A. N. ŁAWRISZCZEW

Geografia gospodarcza Związku Radzieckiego

"Geografija Otrasley Narodnogo Chazjajstwa
Sojuza SSR"

Moskwa 1951 r.

WYDAWNICTWA
POLSKIEGO TOWARZYSTWA GEOGRAFICZNEGO
Seria I
" PRZEGLĄD RADZIECKIEJ LITERATURY GEOGRAFICZNEJ "

Ukazały się w drugim półroczu 1952 r.:

- Nr.15/5 - O.Konstantinow: "O poglądach akademika A.Gri-gorieva na metodologiczne zagadnienia geo-grafii ekonomicznej".
- Nr.16/6 - W.Jacunski: "Geografia historyczna jako dyscyplina naukowa".
- Nr.17/7 - A.Dobrow: "Podstawowe metody apologii imperia-lizmu w burżuazyjnej geografii ekonomicznej".
- Nr.18/8 - F.Konstantinow: "Warunki życia materialnego społeczeństwa". /Część rozdz.II z podręcznika Materializm historyczny, pod red.F.Konstantinowa.
- Nr.19/9 - W.Jacunski: "Przedmiot i zadania geografii his-torycznej".
- Nr.20/10- A.Ławriszczew: "Geografia gospodarcza Związku Radzieckiego".

W przygotowaniu:

Programy szczegółowe z zakresu geografii fizycznej.

Komitet Redakcyjny:

Przewodn.: Prof.dr.S.Leszczycyki, sekretarz mgr.J.Koczy.
Członkowie: Prof.dr.J.Kondracki, dr.J.Kostrówicki,
mgr.I.Gieysztor, mgr.L.Kubiatowicz.
Redaktor techniczny: dr.K.Rakowicz

Warunki prenumeraty:

Roczna prenumerata "Przeglądu Radzieckiej Literatury Geo-graficznej" /8-12 n-rów/ wynosi 100 zł. - łączna roczna prenu-merata "Przeglądu Radzieckiej Literatury Geograficznej" i "Biuletynu Geograficznego" /20 n-rów/ 150 zł. Ze względu na konieczność ustalenia nakładu PTG. prosi o wczesne szanie prenumerat, wpłaty prenumerat należy dokonywać na P.K.O. Warszawa Nr.I-8703 lub w N.B.P. W-wa VII O.M. Ko. 391/113/6261.
Numer pojedynczy 10,- zł.

Redakcja i administracja: Instytut Geograficzny U.W. Warszawa
KraKowskie Przedmieście 30, tel.8-30-22, 7-13-48.

A. Lawriszczew

GEOGRAFIA GOSPODARCZA ZWIĄZKU RADZIECKIEGO

Wstęp, Rozmieszczenie sił wytwórczych w Rosji carskiej,
Podstawowe zasady rozmieszczenia sił wytwórczych w społeczeństwie socjalistycznym./

W s t ę p

Zwycięstwo Wielkiej Październikowej Rewolucji Socjalistycznej zapoczątkowało nową erę w życiu całej ludzkości. W naszym kraju pod kierownictwem wielkiej partii Lenina - Stalina stworzono nowy radziecki ustrój państwowy i społeczny, którego podstawę polityczną stanowią Rady Delegatów Pracujących, zaś podstawę ekonomiczną - socjalistyczny system gospodarki i socjalistyczna własność narzędzi i środków produkcji. Wyzwoleni spod jarzma wyzysku kapitalistycznego robotnicy, chłopci i inteligencja naszego kraju zgodnie współpracują w nowym, socjalistycznym społeczeństwie, w którym nie ma antagonistycznych sprzeczności klasowych. Właśnie na gruncie tej spójni rozwinęły się takie siły napędowe, jak jedność moralno-polityczna społeczeństwa radzieckiego, przyjaźń narodów ZSRR, patriotyzm radziecki. 1/

W rezultacie pomyślnej realizacji polityki partii komunistycznej zrealizowano w naszym kraju w okresie przedwojennych pięciolatek stalinowskich pierwszą fazę społeczeństwa komunistycznego - socjalizm. XVIII Zjazd WKP/b/ nakreślił drogi stopniowego przechodzenia od socjalizmu do komunizmu.

Decydującą siłą w zbudowaniu społeczeństwa komunistycznego w ZSRR jest d y k t a t u r a k l a s y r o b o t n i c z e j z partią komunistyczną na czele,

1/ Stalin: Zagadnienia leninizmu, wyd.5. str.736.

realizująca państwowe kierownictwo całym społeczeństwem radzieckim.

Dyktatura klasy robotniczej nie mogłaby istnieć i wykonywać swego historycznego zadania bez kierownictwa partii bolszewickiej. Bez słusznego kierownictwa partii bolszewickiej niemożliwe byłoby w naszym kraju zwycięstwo socjalizmu, naród radziecki nie byłby w stanie obronić swojej niepodległości w otoczeniu kapitalistycznym, zniszczyć faszyzm niemiecki i imperializm japoński.

W swojej działalności praktycznej partia komunistyczna opiera się na teorii marksistowsko - leninowskiej - na najbardziej przodu teorii w świecie. "Marksizm - mówi J.W. Stalin - jest nauką o prawach rozwoju przyrody i społeczeństwa, nauką o rewolucji mas uciskanych, nauką o zwycięstwie socjalizmu we wszystkich krajach, nauką o budownictwie społeczeństwa komunistycznego".

Nader ważne znaczenie dla budownictwa socjalizmu i komunizmu w naszym kraju posiadają zagadnienia rozwoju i rozmieszczenia sił wytwórczych ZSRR. Partia komunistyczna i Rząd Radziecki kierują rozwojem gospodarki narodowej kraju, określają charakter, treść i tempo wzrostu całej gospodarki radzieckiej oraz poszczególnych okręgów gospodarczych, ustalają na każdym etapie budownictwa socjalistycznego konkretne zadania w dziedzinie rozwoju i rozmieszczenia przemysłu, rolnictwa i transportu.

Wystarczy wskazać, że zagadnienia rozwoju i rozmieszczenia sił wytwórczych ZSRR były omawiane prawie na wszystkich zjazdach partii bolszewickiej i były uwzględniane we wszystkich perspektywicznych i bieżących planach gospodarki narodowej.

Dlatego też zbadanie problemów rozwoju i rozmieszczenia gałęzi gospodarki narodowej naszego kraju oznacza zrozumienie polityki partii bolszewickiej i Rządu Radzieckiego, zrozumienie tych posunięć organizacyjno - politycznych, gospodarczych i administracyjnych, które są realizowane w procesie budownictwa nowego ustroju społecznego.

Ogromna zaleta systemu radzieckiego polega na planowym prowadzeniu jego gospodarki. Narodowe plany gospodarcze w ZSRR są praktycznym wyrazem polityki ekonomicznej partii komunistycznej i Państwa Radzieckiego w dziele budowy społeczeństwa komunistycznego w naszym kraju. Plany gospodarcze ustalają konkretne zadania i tempo rozwoju sił wytwórczych oraz ich rozmieszczenie na każdym etapie, odpowiedni stosunek pomiędzy przemysłem a rolnic-

rozmięszczenia sił wytwórczych ZSRR, w dziedzinie zbliżenia produkcji do źródeł surowców, energii i do okręgów konsumpcyjnych, osiągnięto niebywały rozwój rolnictwa i kultury zaoścanych niegdys okręgów. Industrializacja kraju i kolektywizacja rolnictwa w olbrzymim stopniu wzmoćniły potęgę ZSRR, zdolność obronna i niezaleźność Państwa Radzieckiego.

Wielka Wojna Narodowa wykazała niezbiocie niewzruszoną potęgę radzieckiego ustroju społecznego i państwowe-go. Socjalistyczny system gospodarki umoźliwił w ciężkim okresie walki z faszyzmem niemieckim szybkie stworzenie nowych węzłów produkcyjnych i transportowych, zabezpieczenie rozszerzonej reprodukcji socjalistycznej i nieprzerwane zaopatrywanie kraju i frontu we wssytkie niezbędne artykuły.

Takim samym dobitnym przykładem niewyczerpanych możliwości ustroju radzieckiego była pomyslna odbudowa i rozwój gospodarki narodowej ZSRR w latach pierwszej powojennej pięciolatki stalinowskiej. Powojenny pięcioletni plan odbudowy i rozwoju gospodarki narodowej ZSRR w latach 1946 - 1950 został nie tylko wykonany, ale znacznie przekroczony w zakresie najważniejszych zadań. Wspaniałe wyniki pięciolatki i wykonanie planu gospodarki narodowej na 1951 r. świadczą o tym, że naród radziecki pod stalinowskim kierownictwem zdecydowanie kroczy po drodze budownictwa społeczeństwa komunistycznego.

Niemale znaczenie dla szybkiego wzrostu ekonomiki radzieckiej posiadały i posiadają niezwykle sprzyjające warunki przyrodnicze naszej Ojczyzny i jej olbrzymie bogactwa naturalne. Związek Radziecki pod względem ilości ludności i rozmiarów swego terytorium należy do największych krajów na świecie. Terytorium ZSRR obejmuje prawie wszystkie strefy klimatyczne kuli ziemskiej. We wnętrzu naszej ziemi znajdują się olbrzymie pokłady węgla, ropy naftowej, rud żelaznych i polimetalicznych, oraz szereg innych pożytecznych kopalin. J.W. Stalin mówił, "że Rosja jest jednym z niewielu w świecie krajów obfitujących we wszystkie rodzaje paliwa, surowców, żywności" 1/ i że od strony bogactw naturalnych jesteśmy całkowicie zabezpieczeni. Mamy ich nawet wiecej niż trzeba".2/

1/ J. Stalin: Dzieła, T.4, str.386, K.i W. W-wa 1951 r.

2/ J. Stalin: " T.13. " 46 " " "

Socjalistyczny system gospodarki umożliwia racjonalne wykorzystanie tych olbrzymich bogactw naturalnych i właściwe rozmieszczenie wszystkich gałęzi gospodarki narodowej na terytorium kraju, na podstawie ścisłego uwzględniania czynników ekonomicznych oraz przyrodniczych.

Szczególnie ważnego znaczenia nabierają zagadnienia rozwoju i rozmieszczenia sił wytwórczych ZSRR w okresie stopniowego przechodzenia od socjalizmu do komunizmu. W swoim przemówieniu wygłoszonym 9 lutego 1946 r. J.W. Stalin nakreślił konkretne drogi wiedące do stworzenia materialno - technicznej bazy komunizmu w naszym kraju, do rozwiązania podstawowego zadania ekonomicznego ZSRR.

Zbudowanie społeczeństwa komunistycznego w ZSRR oznacza dalsze wszechstronne wykorzystanie różnorodnych bogactw naturalnych naszej Ojczyzny, zbliżenie przemysłu do źródeł surowców i do okręgów konsumpcyjnych, oznacza wszechstronny rozwój gospodarki okręgów gospodarczych i republik związkowych przy daleko idącej specjalizacji w skali ogólnozwiązkowej. Wszystko to sprzyja niezwykle- mu wzrostowi sił wytwórczych państwa socjalistycznego i ich racjonalnemu rozmieszczeniu.

Wyjątkowo wielką rolę w budowie socjalistycznego komunizmu i stalinowskiego planu przekształcenia przyrody w tworzeniu materialno - technicznej bazy komunizmu w ZSRR, w nowym potężnym rozwoju sił wytwórczych kraju i we właściwym ich rozmieszczeniu. Budowane obecnie olbrzymie elektrownie i kanały na Wołdze, Dnieprze, Donie i Amu-Darii w połączeniu z olbrzymimi pracami nad zalesieniem i umocnieniem wydm przekształca zasadniczo ogromne przestrzenie naszego kraju. Potężne elektrownie wodne stanowiąc będą olbrzymie źródła energii elektrycznej i pozwolą znacznie podnieść poziom jej spożycia we wszystkich gałęziach gospodarki narodowej. Przez wykorzystanie zasobów wodnych rezerwuarów i kanałów miliony hektarów ziemi dotąd nawiedzanej przez posuchy i suche wiatry zostanie nawodnione. Umożliwi to zorganizowanie na tych terytoriach stałej produkcji rolniczej. Droga wodna Wołga - Don rozwiąże odwieczny problem połączenia wielkiej rzeki rosyjskiej Wołgi z Donem i połączy jedną wodną ma-

1/ Kanał Wołga - Don został oddany do użytku 31 maja 1952 r. na dwa lata przed terminem. /Przyp.red./

gistrał transportową południowe i północne morza Związku Radzieckiego. Wielkie budowle komunizmu i stalinowski plan przeobrażenia przyrody w ZSRR otwierają niezwykle perspektywy dla dalszego szybkiego rozwoju sił wytwórczych naszej Ojczyzny i ich racjonalnego rozmieszczenia.

Budownictwo społeczeństwa komunistycznego w naszym kraju wymaga głębokiego teoretycznego opracowania szeregu problemów związanych ze stworzeniem materialno - technicznej bazy komunizmu, z rozwiązaniem podstawowego zadania ekonomicznego ZSRR. Specjaliści z dziedziny geografii gospodarczej Kraju Rad powołani są do wzięcia udziału w dalszym opracowaniu takich zagadnień jak maksymalne i wszechstronne wykorzystanie przyrodniczych warunków zasobów Związku Radzieckiego, jak właściwe rozmieszczenie poszczególnych gałęzi gospodarki narodowej, specjalizacja i wszechstronny rozwój gospodarki republik, krajów, obwodów i rejonów, polepszenie łączności wewnątrz rejonów i między rejonami i in. Szczególną uwagę należy zwrócić na zbadanie czynników przyrodniczych i ekonomicznych w rejonach wielkich budowli komunizmu, rolę tych budowli w rozwoju i rozmieszczeniu gałęzi gospodarki narodowej oraz w polepszeniu warunków przyrodniczych poszczególnych okręgów ZSRR.

Ogromne znaczenie dla dalszego rozwoju nauki, a w szczególności nauk społecznych, w tej liczbie i geografii gospodarczej ZSRR posiada genialna praca J.W.Stalina "Marksizm a zagadnienia językoznawstwa" - wielki wkład do skarbicy teorii marksistowsko - leninowskiej, potężny oręż ideologiczny w rękach partii bolszewickiej. Swą znakomitą pracą J.W.Stalin wzbogacił naukę marksistowsko - leninowską o nowe twierdzenia, rozwinął marksistowsko - leninowską naukę o siłach wytwórczych społeczeństwa, o bazie i nadbudowie. W pracy "Marksizm a zagadnienia językoznawstwa" J.Stalin genialnie rozwija marksistowsko - leninowską naukę o języku, wykazuje ogromną rolę języka w powstaniu i historii społeczeństwa. J.W.Stalin wskazuje, jakiego wyjątkowego znaczenia nabierają zagadnienia rozwoju kultury socjalistycznej w narodowych językach w warunkach budownictwa społeczeństwa komunistycznego.

W świetle nauki J.W.Stalina o bazie i nadbudowie radziecka geografia gospodarcza powinna wykazać ogromne znaczenie nadbudowy politycznej - Państwa Radzieckiego - w dziele pomyślnego budowania komunizmu w naszym kraju, poświęcając szczególną uwagę kierowniczej i organizującej roli partii komunistycznej i Rządu Radzieckiego w rozwoju i rozmieszczeniu sił wytwórczych ZSRR. Radzieccy specjaliści z dziedziny geografii gospodarczej w swych badaniach powinni

jeszcze pełniej odzwierciedlać ogromne osiągnięcia leni-
nowsko - stalinowskiej polityki narodowej, olbrzymią pra-
cę dokonywaną przez partię i rząd w dziedzinie rozwoju
gospodarki i kultury zacofanych niegdyś okręgów narodo-
wych kraju i przekształcania tych okręgów w kwitnące
republiki socjalistyczne.

Stalinowska nauka o bazie i nadbudowie, o rozwoju
kultury narodowej i języka ma wielkie znaczenie przy ba-
daniu z punktu widzenia geografii gospodarczej krajów de-
mokracji ludowej. Radzieccy specjaliści z dziedziny geo-
grafii gospodarczej winni pokazać, jak kraje te wykorzys-
tując doświadczenie budownictwa socjalistycznego ZSRR i
opierając się na wszechstronnej i bezinteresownej pomocy
naszej wielkiej Ojczyzny, tworzą i umacniają bazę nowego
społeczeństwa i jego nadbudowę, rozwijają narodową w
formie i socjalistyczną w treści kulturę swych narodów.
Geografia gospodarcza powinna badać wynikające z wielkie-
go budownictwa socjalistycznego zmiany w rozmieszczeniu
sił wytwórczych krajów demokracji ludowej.

Obok tego bardzo ważnym zadaniem jest obecnie demas-
kowanie reakcyjnej roli burżuazyjnej geografii gospodar-
czej będącej na służbie anglo - amerykańskich podżegaczy
wojennych.

Współczesna burżuazyjna geografia gospodarcza poświę-
ca wiele sił dla zatuszowania nie dających się pogodzić
sprzeczności klasowych kapitalizmu, przedstawiania produk-
cji kapitalistycznej i rozmieszczenia jej sił wytwórczych
jako czegoś "racjonalnego" i "niewzruszonego".

Współcześni burżuazyjni specjaliści z dziedziny geo-
grafii gospodarczej głoszą zatrute teorie rasistowskie
o wyższości anglosasów nad innymi narodami, o prawie mo-
nopolistów z Wall-Street do panowania nad światem.

Przysięgli "uczni" dolara czynią próby "teoretycz-
nego" uzasadnienia i usprawiedliwienia ekonomicznej i
politycznej ekspansji i rozbójniczej agresji państw im-
perialistycznych, przede wszystkim Stanów Zjednoczonych,
powołując się na to, że narody krajów kolonialnych i za-
leżnych nie są rzekomo zdolne do samodzielnego rozwija-
nia swej gospodarki i kultury.

Radzieccy specjaliści z dziedziny geografii gospo-
darczej powinni stale demaskować istotę tych reakcyjnych
teorii sprzedajnych apologetów imperializmu, którzy cy-
nicznie depczą prawo innych narodów do suwerenności i
kultury narodowej.

Nasz kraj zdecydowanie kroczy po drodze budownictwa
społeczeństwa komunistycznego. Wysiłki Państwa Radziec-

kiego skierowane są na utrwalenie pokoju w całym świecie, na zapewnienie przyjaźni i współpracy wszystkich narodów kuli ziemskiej. W obecnej skomplikowanej sytuacji międzynarodowej, gdy imperialiści USA, Anglii i Francji prowadzą gwałtowne przygotowania do nowej wojny światowej i coraz bardziej wzmagają ofensywę na obniżenie stopy życiowej mas pracujących, nasza Ojczyzna jest dla całego świata przykładem gigantycznej, pokojowej, twórczej pracy i stałej troski o systematyczne podnoszenie materialnego i kulturalnego poziomu narodu radzieckiego. Razem z potężnym Związkiem Radzieckim wspaniały plan budownictwa pokojowego realizują również kraje demokracji ludowej, które w oparciu o Związek Radziecki kroczą pewnie po drodze wiodącej do budowy podstaw socjalizmu.

I. Rozmieszczenie sił wytwórczych w Rosji carskiej

Rozmieszczenia sił wytwórczych i rozwoju okręgów gospodarczych kraju nie można rozpatrywać w oderwaniu od praw rozwoju danej formacji społeczno - ekonomicznej. "... Historia rozwoju społeczeństwa - mówi J.W. Stalin - jest przede wszystkim historią rozwoju produkcji, historią sposobów produkcji, które kolejno następują po sobie w ciągu wieków, historią rozwoju sił wytwórczych i stosunków produkcji między ludźmi".^{1/}

Podstawą systemu kapitalistycznego jest panowanie prywatnej własności środków produkcji, wyzysk i ujarzmienie szerokich mas pracujących przez niewielką

^{1/} J.Stalin: Zagadnienia leninizmu, wyd.5. str.691.

grupę monopolistycznych posiadaczy środków produkcji. Ogromne zyski niewielkiej garstki kapitalistów idą na ich wzbogacenie, podczas gdy wielomilionowe masy robotników i chłopów wiodą na wół głodową egzystencję. Wszystkie siły kapitalistycznego systemu gospodarki z całym jego skomplikowanym aparatem państwowego zarządzania, z jego różnymi formami władzy państwowej, skierowane są na utrwalenie ustroju kapitalistycznego i wzmoczenie wysiłku mas pracujących.

Spółczeństwu kapitalistycznemu właściwe są wciąż wzrastające antagonistyczne sprzeczności między rozwojem sił wytwórczych a stosunkami produkcyjnymi, okresowe kryzysy, chroniczne niepełne wykorzystanie mocy produkcyjnych, masowe bezrobocie, ubożenie mas pracujących, niszczenie towarów z powodu niemożliwości ich zbytu, trwonienie bogactw naturalnych itd. W. Lenin w pracy "O hasła Stanów Zjednoczonych Europy" pisał: "W ustroju kapitalistycznym niemożliwe jest równomierne tempo rozwoju ekonomicznego poszczególnych działów gospodarki i poszczególnych państw. W ustroju kapitalistycznym nie ma innych sposobów przywrócenia, co pewien czas, zakłóconej równowagi jak kryzysy w przemyśle, wojny w polityce". 1/

W warunkach kapitalizmu główna siła wytwórcza społeczeństwa - klasa robotnicza i chłopstwo pracujące - skazana jest na głód i nędzę. W USA na przykład w r. 1950 liczone ponad 18 milionów bezrobotnych i półbezrobotnych. Wobec ciągłej groźby bezrobocia znajdują się również miliony zatrudnionych w produkcji robotników amerykańskich, którzy otrzymują o jedną trzecią mniej produktów swej pracy niż przed 50 laty. W USA nawet w najlepszych latach nie wykorzystuje się znacznej części mocy produkcyjnych. Tak np. przed kryzysem lat 1929-1933 wykorzystano moc produkcyjną USA tylko w 67 %.

W Stanach Zjednoczonych Ameryki odrodzona została reakcyjna "teoria" angielskiego pastora Malthusa, głosząca konieczność zahamowania rozwoju. Nie tak dawno w USA opublikowano książkę pod charakterystycznym tytułem "Droga do utrzymania się przy życiu", w której czytamy, że obecnie ziemia może wyżywić nie więcej niż 900 milionów ludzi i że jedynym źródłem ocalenia ludzkości jest zmniejszenie liczby ludności na kuli ziemskiej. Maksy-

1/ W. Lenin: Dzieła, t.21, str.359 - 360.

malną liczbę ludności w USA określa autor jako 100 milionów osób, bezrobocie zaś w Ameryce tkumaczy nadmiarem 40 milionów ludzi. Wszystkie te ludożercze "teorie" są wymysłem pachołków imperializmu i służą jedynie sprawie przygotowania nowych rozbójniczych wojen.

Żywiołowość rozwoju gospodarki kapitalistycznej wyraża się również w rabunkowym wykorzystywaniu bogactw naturalnych, w wyczerpywaniu urodzajności gleby, niszczeniu lasów itd. Szczególnie wielkie rozmiary osiągnięto trwonienie bogactw naturalnych w epoce imperializmu. Obecnie na przykład zniszczono w USA około 170 milionów ha urodzajnej ziemi i prawie 50 % lasów przeznaczonych na cele przemysłowe, czego nie ukrywa nawet prasa burżuazyjna. Erozja gleby ogarnęła już ponad połowę wszystkich ziem uprawnych Stanów Zjednoczonych Ameryki. K Marks mówił, że "każdy postęp kapitalistycznego rolnictwa jest nie tylko postępem w sztuce grabienia robotnika, lecz również w sztuce grabienia ziemi; każdy postęp we wzroście urodzajności ziemi w danym okresie czasu jest zarazem postępem w niszczeniu trwałych źródeł tej urodzajności". 1/

W warunkach kapitalizmu, kiedy panuje prywatna własność środków produkcji i anarchia produkcji, nie może być nawet mowy o właściwym rozmieszczeniu sił wytwórczych. W krajach kapitalistycznych rozmieszczenie sił wytwórczych i podział na okręgi podporządkowane są interesom kapitalistów z ich zacieklą pogonią za zyskiem. Wzmocnieniu panowania monopolii kapitalistycznych towarzyszy szczególnie drapieżne wykorzystywanie bogactw naturalnych i nieracjonalne rozmieszczenie gałęzi gospodarki. Bezsensowność rozmieszczenia sił wytwórczych w warunkach kapitalizmu wyraża się w oderwaniu przemysłu od źródeł surowca, paliwa i energii, w jednostronnym rozwoju ekonomiki, w pogłębianiu się przeciwieństw pomiędzy okręgami przemysłowymi a rolniczymi, pomiędzy metropolią a koloniami; w koncentracji przemysłu w poszczególnych ośrodkach i okręgach oraz w przekształcaniu coraz większej ilości obszernych okręgów krajów zależnych i kolonii w "dodatek surowcowy" dla największych monopolii kapitalistycznych, prowadzących pomiędzy sobą zacieklą walkę o panowanie nad światem.

Dla ilustracji nieracjonalnego rozmieszczenia sił wytwórczych w świecie kapitalistycznym można przytoczyć

1/ K.Marks: Kapitał, t.I, str.545 - 556 K.iW. W-wa 1951 r.

następujące fakty. Obecnie wielki przemysł krajów kapitalistycznych znajduje się zasadniczo w Ameryce Północnej i Europie Zachodniej, mimo że jest to sprzeczne z rozmieszczeniem światowych zasobów surowcowych i opałowo - energetycznych. Jeżeli chodzi o rozmiary produkcji w zakresie metalurgii, budowy maszyn i przemysłu chemicznego oraz energii elektrycznej, to pierwsze miejsce w świecie kapitalistycznym zajmują Stany Zjednoczone Ameryki. Przed drugą wojną światową USA dawały ponad 50 % światowej produkcji maszyn. 1/ Jednocześnie całe kontynenty /na przykład Afryka i Południowa Ameryka/ z ludnością liczącą setki milionów osób i z terytorium liczącym dziesiątki milionów kilometrów kwadratowych nie posiadają prawie przemysłu maszynowego. Stany Zjednoczone Ameryki i Anglia skupiły u siebie zasadniczo prawie cały przemysł włókienniczy świata kapitalistycznego. Na Amerykę Północną i Europę przypada około 70 % światowej sieci kolejowej. 2/

Również i w granicach poszczególnych państw kapitalistycznych siły wytwórcze są nadzwyczaj nierównomiernie rozmieszczone. Tak więc na przykład w Stanach Zjednoczonych Ameryki na okręg przylegający do Wielkich Jezior oraz na stany północno - wschodnie /jedna dziesiąta terytorium całego kraju/ przypada 75 % produkcji przemysłu przetwórczego. W rejonie Wielkich Jezior skoncentrowanie się 80 % produkcji samochodowej. Natomiast ogromne przestrzenie Zachodu zajmującego prawie 40 % terytorium USA mają stosunkowo słabo rozwinięty przemysł maszynowy. Południowo - wschodnie stany USA, zajmujące jedną szóstą terytorium kraju, dają około 50 % produkcji przemysłu włókienniczego, stany zaś środkowe nad Atlantykiem - 60 % produkcji przemysłu konfekcyjnego, który koncentruje się przede wszystkim wokół Nowego Jorku.

Przytoczone fakty potwierdzają prawdę, że w warunkach ustroju kapitalistycznego niemożliwe jest racjonalne rozmieszczenie sił wytwórczych zarówno na terytorium poszczególnych państw kapitalistycznych jak i w skali całej światowej produkcji kapitalistycznej.

Tak zwany międzynarodowy podział pracy w ustroju kapitalistycznym wykorzystywany jest przez burżuazję w celach rozszerzenia i wzmocnienia wyzysku mas pracujących oraz ucisku zacofanych narodów. J.W. Stalin mówi:

1/ Bez ZSRR
2/ " "

"Wzajemne uzależnianie się narodów i gospodarcze zespa-
lanie terytoriów następowało w toku rozwoju kapitalizmu,
nie w drodze współpracy narodów jako jednostek równo-
uprawnionych, lecz w drodze podporządkowania jednych na-
rodów innym, w drodze ucisku i wyzysku narodów mniej
rozwinętych przez narody bardziej rozwinięte. Grabieże
i podboje kolonialne, ucisk narodowy i nierówność, prze-
mocy i gwałty imperialistyczne, niewolnictwo kolonialne
i upośledzenie narodowe, wreszcie walka narodów "cyw-
lizowanych" pomiędzy sobą o panowanie nad ludami "ni-
cywilizowanymi" - oto formy, w ramach których przebie-
gał proces zbliżenia gospodarczego narodów". 1/

Jaskrawym przykładem gospodarczego i politycznego
ujarzmienia krajów zależnych jest zaborcza polityka
imperializmu amerykańskiego. Opierając się na wojennej
i gospodarczej potędze USA monopolisci z Wall-Street
dążą nie tylko do utrwalenia zdobytych przez nich po-
zyycji poza granicami kraju, lecz również do maksymalne-
go ich rozszerzenia drogą nowej wojny światowej, celem
przekształcenia wszystkich innych krajów w kolonie Sta-
nów Zjednoczonych Ameryki. Powojenne trudności gospo-
darcze wielu krajów, szczególnie Anglii, wykorzystują
USA celem poddania ich pod swoją kontrolę.

Dobrym wyrazem zaborczej polityki kół rządzących
USA jest dławienie innych krajów przy pomocy "planu
Marshalla", udzielanie krajom zależnym pożyczek na nie-
wolniczych warunkach, organizacja agresywnego Paktu
Północno - Atlantyckiego itd. Grabieżczy agresywny i eks-
pansywny kurs USA przejawiał się w szczególności w sto-
sunku do narodu koreańskiego i chińskiego. Agresja ame-
rykańska w Korei i okupacja chińskiej wyspy Taiwan
/Formoza/ świadczy o tym, że imperialiści USA przeszli
od przygotowania nowej wojny światowej do bezpośrednich
aktów agresji.

1/ J. Stalin: Dzieła, t.5, str.187-188, K.i W. Warszawa,
1950 r.

W kapitalistycznej Rosji bezsensowność rozmieszczenia sił wytwórczych wzmagala się w rezultacie zależności kraju od kapitału zagranicznego. W. Lenin i J. Stalin nazywali carat "wojerno-feudalnym imperializmem". J. Stalin pisał: "W caracie ześrodkowały się podniesione do kwadratu najbardziej ujemne cechy imperializmu." 1/ Ta osobliwość imperializmu rosyjskiego wycisnęła piętno na całym ustroju społecznym Rosji carskiej i na rozwoju jej gospodarki.

Panowanie obszarników i kapitalistów oraz przewaga kapitału zagranicznego były bardzo silnymi hamulcami rozwoju sił wytwórczych Rosji i przyczyną ich przypadkowego rozmieszczenia na terenie kraju.

Najważniejsze miejsce w przemyśle przedrewolucyjnej Rosji zajmował przemysł lekki i spożywczy. Udział poszczególnych gałęzi przemysłu w ogólnej produkcji przemysłowej wynosił w r. 1913 dla metalurgii 8 %, dla przemysłu energetycznego 7 %, a dla włókienniczego i spożywczego ponad 55 %.

Należy podkreślić, że pod względem koncentracji przemysłu Rosja przewyższała w tym czasie przodujące kraje kapitalistyczne. "Wiadomo np. - pisał J.W. Stalin - że w przedsiębiorstwach liczących ponad 500 robotników pracowało w Rosji 54 % wszystkich robotników, gdy tymczasem w tak rozwiniętym kraju, jak Ameryka Północna, w analogicznych przedsiębiorstwach pracowało tylko 33 % wszystkich robotników". 2/ Mimo dużej koncentracji produkcji przemysłowej, Rosja carska pod względem przemysłowym była znacznie mniej rozwinięta w porównaniu z takimi krajami, jak Anglia, Francja lub U.S.A.

Pod względem rozmiarów produkcji przemysłowej Rosja przedrewolucyjna zajmowała czwarte miejsce w Europie i piąte w świecie.

Kapitał zachodnio - europejski, który bez żadnych przeszkód przenikał do Rosji, szczególnie pod koniec XIX i na początku XX wieku, uzależnił ją i zahamował w niej rozwój przemysłu narodowego. Kapitał zagraniczny trzymał w swych rękach decydujące gałęzie gospodarki - metalurgię i energetykę. Wystarczy wskazać, że metalurgia Rosji carskiej była prawie całkowicie uzależniona od kapitału zagranicznego. Imperialiści za-

1/ J. Stalin, Dzieła, t.6, str.83-84 K. i W., W-wa 1951 r.

2/ Tamże, str.132.

choдно - europejscy gospodarowali w przemyśle węglowym /Zagłębie Donieckie/ i naftowym /Baku/ około połowy przemysłu naftowego znajdowało się w rękach kapitalistów Anglii i Francji.

Większą część maszyn i urządzeń Rosja carska przywoziła z zagranicy. Kraj był również ściśle uzależniony od przywozu zagranicznych surowców przemysłowych i rolniczych. Do Rosji przywożono bawełnę, wełnę, jedwab, kauczuk, jutę, różne oleje itp.

Ciężar gatunkowy kapitału zagranicznego stanowił około połowy wartości funduszy trwałych przemysłu ciężkiego Rosji carskiej. "Wszystko to i w dodatku miliardowe pożyczki, zaciągnięte przez carat we Francji i Anglii przykuły carat do imperializmu angielsko - francuskiego, przekształciły Rosję w państwo zmuszone do płacenia tym krajom haraczu, w ich półkolonie".^{1/} W 1903 r. długi zagraniczne Rosji carskiej wynosiły trzy miliardy rubli w złocie.

Siły wytwórcze Rosji przedrewolucyjnej były wyjątkowo nieracjonalnie rozmieszczone. Cechowała je niezwykle -rażająca dysproporcja. Podczas gdy produkcja przemysłowa koncentrowała się w nielicznych okręgach europejskiej części kraju / Petersburg, gubernie środkowo - przemysłowe, Zagłębie Donieckie/, przeważająca część terytorium Rosji pozbawiona była jakiegokolwiek poważniejszego przemysłu przetwórczego. Ponad 70 % produkcji wielkiego przemysłu dawały okręgi stanowiące około 7 % całego terytorium kraju. Okręgi południowe dawały 87 % węgla, 75 % rudy żelaznej i 74 % surowki. Przemysł maszynowy koncentrował się zasadniczo w guberni moskiewskiej i petersburskiej oraz częściowo na Ukrainie. W okręgach wschodnich i na kresach nie było przemysłu maszynowego. Prawie cała produkcja włókiennicza znajdowała się w środkowych okręgach europejskiej części Rosji. Przemysł cukrowniczy skupiał się na Ukrainie i w okręgach strefy środkowo - czarnoziemnej. Wschodnie okręgi Rosji carskiej dawały zaledwie 11,5 % całej produkcji przemysłowej. Surowce dla przemysłu wożono z odległości tysięcy kilometrów i taką samą drogę przemierzała spowrotem gotowa produkcja. Przemysł Petersburga i guberni nadbałtyckich pracował na importowanych surowcach i paliwie. Północne okręgi europejskiej części Rosji, Syberia, Daleki Wschód,

^{1/} Historia WKP/b/, str.164, K. i W. Warszawa 1949 r.

Azja Środkowa, Kazachstan oraz inne kresy Rosji rząd carski traktował jako kolonie, które specjalizowały się w masowej produkcji surowców i artykułów rolniczych otrzymując wzamian gotowe artykuły przemysłowe z centrum.

Przemysł wydobywczy był rozmieszczony tylko w trzech okręgach: w Krzywym Rogu /ruda żelazna/ i Zagłębiu Donieckim /węgiel/, na Uralu /ruda żelazna/ oraz na Zakaukaziu /ropa naftowa i mangan/. W Petersburgu i środkowych okręgach przemysłowych koncentrował się prawie cały przemysł przetwórczy, budowa maszyn, przemysł lekki i spożywczy.

Podstawowa sieć kolejowa koncentrowała się również w europejskiej części Rosji. Jeżeli więc długość linii kolejowych w Środkowej Azji i Kazachstanie wynosiła 1,2 km na 1.000 km², to w okręgach środkowej części Rosji Europejskiej wynosiła 17,1 km. W. Lenin w artykule "O podatku żywnościowym" pisał: "Spójrzcie na mapę RFSRR. Na północ od Wołogdy, na południowy - wschód od Rostowa nad Donem i od Saratowa, na południe od Orenburga i od Omska, na północ od Tomska rozpościerają się niezmiernie przestrzenie, na których zmieściłyby się dziesiątki wielkich kulturalnych państw. I na wszystkich tych przestrzeniach panuje system patriarchalny, nawpół dzikie stosunki i dzicz najprawdziwsza". 1/ Olbrzymie bogactwa naturalne innych okręgów Rosji leżały niewykorzystane, nie były nawet zbadane. Kapitałiści nie docierali do oddalonych okręgów, lokowali swoje kapitały przeważnie tam, gdzie zasoby bogactw naturalnych były łatwo dostępne do wykorzystania i nie wymagały dużych inwestycji. Rząd carski celowo nie dopuszczał do tworzenia w swych koloniach przemysłu, a próby poszczególnych przedsiębiorców zakładania przedsiębiorstw przetwórczych w Azji Środkowej i innych okręgach napotykały na zdecydowany opór ze strony caratu. Rząd carski, który był żywotnie zainteresowany w zachowaniu swego panowania na kresach zamieszkałych przez mniejszości narodowe, bał się zrodzenia tam proletariatu oraz najmniejszego osłabienia monopolu przemysłowego kapitalistów ze starych, rozwiniętych pod względem przemysłowym okręgów Rosji. Kresy Rosji służyły jako teren kolonizacji dla zbędnej ludności innych okręgów kraju.

1/ W. Lenin: Dzieła wybrane, t. II, str. 770-771, K.i.W. Warszawa 1951 r.

Większość okręgów Rosji cechował jednostronny rozwój gospodarki, w warunkach której poszczególne gałęzie przemysłu dające największy zysk, rozwijały się szybciej, innych zaś gałęzi, aczkolwiek mających ważne znaczenie dla gospodarki, lecz dających małe zyski, wogóle nie było. Naogół w Rosji przedrewolucyjnej istniała rażąca dysproporcja pomiędzy rozwojem gospodarczym Centrum a jej kresów.

Bezsensowność można było również dostrzec w rozmieszczeniu poszczególnych gałęzi rolnictwa. Chłopstwo pracujące Rosji carskiej znajdowało się pod niezmiernie ciężkim uciskiem obszarników, kułaków i wielkich kapitalistów. Przeważała rozdrobniona gospodarka chłopska z prymitywną techniką uprawy ziemi. Jest rzeczą zrozumiałą, że w podobnych warunkach nie mogło być nawet mowy o racjonalnym rozmieszczeniu i specjalizacji rolnictwa. W. Lenin mówił, że "ze względu na swą naturę kapitalizm w rolnictwie, podobnie jak w przemyśle, nie może się rozwijać równomiernie: pcha naprzód w jednym miejscu /w jednym kraju, w jednym okręgu, w jednym gospodarstwie/ jeden kierunek rolnictwa, w innym zaś inny kierunek itd." 1/

Wynikiem nierównomiernego rozwoju kapitalizmu był podział okręgów starej Rosji na przemysłowe i rolne, na produkujące i konsumcyjne. W końcu XIX w. zaczęto w Rosji we wzmożonym tempie uprawiać ziemie południowych okręgów, stepów przedkaukaskich, ziemie leżące nad Wołgą i za Wołgą. Na początku XX w. w okręgach tych rozwinęła się szeroko jednokierunkowa gospodarka zbożowa. Ukraina, okręgi leżące nad Donem i Kubaniem były głównymi okręgami eksportującymi jęczmień i pszenicę. Zapotrzebowanie rynku wewnętrznego, ośrodków przemysłowych i wogóle strefy nieczarnoziemnej na zboża było przeważnie pokrywane przez zboża okręgów leżących nad Wołgą. Okręgi Syberii wywoziły bardzo nieznaczную ilość zboża i maki na Zachód; jako towarowa gałąź gospodarki rozwijała się tam hodowla dająca mięso i wełnę oraz gdzieś tam przemysł olejarski. Zasiwy buraka cukrowego koncentrowały się na Ukrainie i w niektórych południowych guberniach Centrum. Uprawa bawełny rozwijała się w Azji Środkowej i częściowo w Azerbajdżanie. Okręgi strefy nieczarnoziemnej traktowano jako "konsumcyjne" w odróżnieniu od okręgów czarnoziemnych i stepowych,

1/ W. Lenin: Dzieła, t.3, str.270, wyd.III ros.

czysto rolniczych "produkcyjnych".

W ten sposób rozmieszczenie rolnictwa nie odpowiadało potrzebom kraju i racjonalnemu wykorzystywaniu warunków przyrodniczych. W rezultacie Rosja zmuszona była do importowania poważnej ilości surowców rolniczych z zagranicy mimo wszelkich możliwości produkowania ich u siebie.

Bezsensowność rozmieszczenia sił wytwórczych i jednostronny rozwój poszczególnych okręgów Rosji carskiej jeszcze bardziej cofały i bez tego zacofaną jej gospodarkę. Ta nierównomierność rozmieszczenia spowodowała szczególnie ujemne skutki podczas pierwszej wojny światowej, gdy środkowe okręgi przemysłowe, uzależnione od importu metali, węgla, ropy, bawełny, wełny i innych rodzajów surowców zmuszone były w znacznym stopniu zmniejszyć produkcję. Jednocześnie takie okręgi jak Syberia, Azja Środkowa, Zakaukazie i inne nie mając swojego rozwiniętego przemysłu przetwórczego nie były w stanie przetwarzać swych surowców.

Racjonalne rozmieszczenie sił wytwórczych możliwe jest tylko w społeczeństwie socjalistycznym, w którym istnieje własność społeczna środków produkcji, gdzie gospodarkę prowadzi się na podstawie jednolitego planu państwowego. Najważniejszym zadaniem partii komunistycznej i Rządu Radzieckiego była likwidacja odziedziczonych po Rosji carskiej dysproporcji w dziedzinie rozmieszczenia poszczególnych gałęzi.

II. Podstawowe zasady rozmieszczenia

sił wytwórczych w społeczeństwie socjalistycznym.-

Planowe rozmieszczenie sił wytwórczych w gospodarce socjalistycznej różni się zasadniczo od żywiołowego procesu rozmieszczenia sił wytwórczych w gospodarce kapitalistycznej, podobnie jak zasadniczo różnią się od siebie systemy socjalizmu i kapitalizmu. Twórcy marksizmu w swych pracach ujawnili nierównomierność rozwo-

ju gospodarki kapitalistycznej i bezsensowność rozmieszczenia sił wytwórczych w społeczeństwie kapitalistycznym. Marks i Engels w ogólnych zarysach sformułowali również tezy o rozwoju i rozmieszczeniu sił wytwórczych w socjalistycznym systemie gospodarki. Pisali oni, że tylko w warunkach społeczeństwa socjalistycznego możliwe jest racjonalne rozmieszczenie sił wytwórczych. "Tylko społeczeństwo - wskazywał Engels - które według jednego wielkiego planu uruchamia swe siły wytwórcze do harmonijnego współdziałania, umożliwi przemysłowi rozmieszczenie się po całym kraju w stanie takiego rozproszenia, jaki najbardziej odpowiada jego własnemu rozwojowi i zachowaniu, czy też rozwojowi pozostałych elementów produkcji" 1/

Lenin i Stalin - wielcy kontynuatorzy dzieła Marksa i Engelsa - w swych genialnych pracach twórczo rozwinięli wysunięte przez Marksa i Engelsa tezy i opracowali zasady socjalistycznego rozmieszczenia sił wytwórczych, które są konsekwentnie realizowane w praktycznej działalności partii komunistycznej i Rządu Radzieckiego.

W Związku Radzieckim rozmieszczenie sił wytwórczych podporządkowane jest zadaniu wzmocnienia ustroju socjalistycznego i zbudowania społeczeństwa komunistycznego, zadaniu zwiększenia bogactwa społecznego i stałego podnoszenia materialnego i kulturalnego poziomu mas pracujących, zadaniu utrwalenia niezależności ZSRR. i wzmocnienia jego zdolności obronnej.

W ZSRR stosunki produkcyjne odpowiadają całkowicie stanowi sił wytwórczych, ponieważ społeczny charakter procesu produkcji pogłębia się przez społeczną własność środków produkcji.

Rozszerzona reprodukcja socjalistyczna w naszym kraju jest wynikiem twórczej aktywnej działalności milionowych mas pracujących, których pracą kieruje i jednoczy państwowy plan gospodarki narodowej.

J.W.Stalin wskazał na trzy podstawowe zadania socjalistycznego planowania gospodarki narodowej ZSRR.

1/ F.Engels: Anty - Dühring, str.290, K. i W. Warszawa 1949 r.

Pierwsze najważniejsze zadanie planowania socjalistycznego polega na tym, żeby zapewnić samodzielność i niezależność gospodarki socjalistycznej od otoczenia kapitalistycznego, zabezpieczyć radziecką metodę industrializacji, postawić na pierwszy plyn rozwój przemysłu ciężkiego i przemysłu budowy maszyn. Drugim zadaniem planowania gospodarki socjalistycznej jest zapewnienie niepodzielnego panowania socjalistycznego systemu gospodarki i zniweczenia źródeł wzrostu elementów kapitalistycznych.

Trzecim zadaniem planowania jest nie dopuszczenie do dysproporcji, zabezpieczenie rezerw funduszy materiałowych i siły roboczej.

Socjalistyczny system gospodarki narodowej zapewnia najpełniejsze wykorzystanie zasobów naturalnych oraz zasobów pracy, pozwala planowo i na najszerszą skalę stosować w procesach produkcyjnych najnowsze osiągnięcia nauki i techniki, stanowiąc tym samym źródło niezwykłego wzrostu sił wytwórczych.

Na bazie planowania socjalistycznego rozmieszcza się w naszym kraju siły wytwórcze prawidłowo, zgodnie z podstawowymi zadaniami polityki partii i rządu na każdym etapie budownictwa socjalistycznego. Racjonalne rozmieszczenie sił wytwórczych umożliwia zapobieżenie dysproporcjom mogącym powstać w rozwoju poszczególnych gałęzi gospodarki narodowej, jak również w rozwoju gospodarki poszczególnych okręgów gospodarczych kraju. Planowa gospodarka socjalistyczna wolna jest od właściwej kapitalistycznej gospodarce - anarchii produkcji i nieracjonalnego rozmieszczenia sił wytwórczych. W gospodarce socjalistycznej nie ma antagonistycznych przeciwieństw pomiędzy rozwojem miasta i wsi, centrum i kresów, nie odrywa się przemysłu przetwórczego od przemysłu wydobywczego, nie ma nadmiernie wąskiej specjalizacji gospodarki pewnych okręgów i nadmiernej koncentracji produkcji w ośrodkach przemysłowych.

Należy jednak podkreślić, że przejściowe, częściowe dysproporcje między rozwojem tych, czy innych gałęzi miały również miejsce i w ekonomice radzieckiej w rezultacie braków w planowaniu, a w niektórych wypadkach wskutek klęsk żywiołowych. Oprócz tego, szczególnie w pierwszym okresie budownictwa socjalistycznego, dysproporcje takie były również rezultatem nieprawidłowego rozmieszczenia poszczególnych gałęzi przemysłu odziedziczonego przez gospodarke naszą po okresie przedrewolucyjnym.

Na różnych etapach budowy socjalizmu w naszym kraju czynnik planu jako rozwoju gospodarki radzieckiej występował niejednakowo. W pierwszych latach władzy radzieckiej można było objąć systemem planowania socjalistycznego tylko najważniejsze ogniwa gospodarki narodowej, przede wszystkim najważniejsze gałęzie przemysłu oraz gospodarkę finansową. Wraz ze wzrostem gospodarki socjalistycznej planowanie państwowe obejmowało coraz większą ilość gałęzi przemysłu i rolnictwa, handlu państwowego, kultury i ochrony zdrowia. Na pewnym szczeblu planowania zwrócono szczególną uwagę na określenie proporcji między poszczególnymi gałęziami oraz wewnątrz nich, na stosunek pomiędzy rozwojem przemysłu i rolnictwa, zarówno w ZSRR jako całości jak i w poszczególnych okręgach gospodarczych.

W związku z tym ogromnego i wciąż wzrastającego znaczenia nabiorą prawidłowe rozmieszczenie produkcji oraz nowego budownictwa, określenie odpowiednich rozmiarów i kierunków robót kapitalnych zarówno w przekroju różnych gałęzi gospodarki jak i okręgów.

Najważniejszym warunkiem planowego rozmieszczenia sił wytwórczych ZSRR jest to, że bierze ono za punkt wyjścia nie tylko zadania mające na celu zabezpieczenie produkcji niezbędnej w dniu dzisiejszym, lecz co ważniejsze, uwzględnia perspektywy rozwoju gospodarki radzieckiej. Państwowe plany rozwoju gospodarki narodowej /piecioletnie i roczne/ określają na podstawie bilansów, niezbędne rozmiary produkcji w całym kraju oraz w republikach, okręgach gospodarczych, ośrodkach przemysłowych.

Pierwszym perspektywicznym państwowym planem gospodarki narodowej był plan GOELRO, opracowany i uchwalony z inicjatywy W. Lenina w 1920 r. i obliczony na wykonanie w ciągu 10 - 15 lat. Plan GOELRO przewidywał przede wszystkim rozbudowę transportu, przemysłu energetycznego, hutnictwa. Najważniejsze miejsce w tym planie zajmowała sprawa elektryfikacji całej gospodarki narodowej, którą Lenin wysunął jako "wielki program 10 - 20 lat" 1/ Plan sporządzono we dług podstawowych gałęzi i według okręgów gospodarczych /Północny, Centrum Przemysłowe, Południowy, Nadwołżański, Uralski, Zachodnio - Syberyjski, Kau-

1/ Historia WKP/b/, str.272, K.i W., W-wa 1949 r.

kazki i Turkmeński/. Plan przewidywał wszechstronny rozwój gospodarki narodowej każdego okręgu gospodarczego. Plan GOELRO został wykonany znacznie wcześniej niż przewidywał to plan.

W roku 1929 uchwalono pierwszy pięcioletni plan rozwoju gospodarki narodowej ZSRR opracowany na podstawie dyrektyw XV Zjazdu WKP/b/. Podstawowe zadanie tego planu, jak wskazywał J.W.Stalin, "polegało na tym, aby stworzyć w naszym kraju taki przemysł, który by zdołał uzbroić w nowe urządzenia techniczne i zreorganizować na bazie socjalizmu nie tylko cały przemysł, lecz również transport oraz rolnictwo" 1/

W latach pierwszej pięcioletki stalinowskiej wykonano ogromny plan budownictwa socjalistycznego. Zbudowano i uruchomiono ponad 1.500 nowych fabryk i zakładów, wśród których należy podkreślić pierwsze zespoły kombinatów metalurgicznych w Magnitogorsku i Kuźniecku, kombinaty chemiczne w Woskresieńsku, Bereznikach, Aktiubińsku i Gorłowie, zakłady ciężkiego przemysłu maszynowego Swierdłowski i Kramatorsku, fabryki samochodowe w Moskwie, Gorkim i Jarosławiu, fabryki traktorów w Charkowie, Stalingradzie i Czelabińsku. Przemysł maszynowy rozwijał się na gruncie szybkiej rozbudowy starych ośrodków budowy maszyn, które były punktami oparcia dla industrializacji zacofanych okręgów kraju i szerokiego budownictwa fabryk budowy maszyn w nowych okręgach. Poważny program budownictwa został również zrealizowany w dziedzinie przemysłu lekkiego i spożywczego. Uruchomiono dziesiątki wielkich przedsiębiorstw produkujących wyroby bawełniane, trykotażowe, lniane, wełniane, skórzane, obuwie i in. Wielkie prace wykonano w dziedzinie przemysłu opałowo - energetycznego. Poza jednym zagłębieniem węglowym w Dombasie stworzono sześć nowych zagłębi węglowych: Kuźnieckie, Karagandyjskie, Czelabińskie, Kizielewskie, Czeremchowskie i Podmoskiewskie. Oddano do eksploatacji największą w Europie elektrownię wodną im. Lenina na Dnieprze, elektrownię Koszyrską, Szaturską, Zujewską, Czelabińską i inne. Ustalona moc wszystkich elektrowni ZSRR wzrosła w latach pierwszej pięcioletki 2,4 - krotnie.

1/ J.Stalin: Dzieła t.13, str.181, K.i W. W-wa 1951 r.

W roku 1933 ciężar gatunkowy produkcji przemysłowej ZSRR wynosił już około 70 % globalnej produkcji całej gospodarki narodowej. Socjalistyczny system gospodarki stał się jedynym systemem gospodarki w przemyśle. Leninowsko - stalinowska polityka uprzemysłowienia kraju umożliwiła zbliżenie przemysłu do źródeł surowca i energii, przyczyniła się do usunięcia sprzeczności między miastem a wsią, do rozwoju gospodarki zacofanych przedtem okręgów narodowych. Bardzo ważne znaczenie miało stworzenie ośrodków przemysłowych na wschodzie ZSRR, w rezultacie czego znacznie wzrósł udział wschodnich okręgów w ogólnej produkcji przemysłowej kraju. Tak więc ciężar gatunkowy wschodnich okręgów w globalnej produkcji surowki ZSRR wzrósł z 21 % w r. 1927/28 do 25 % w r. 1952, a w wydobywaniu węgla - odpowiednio z 19 % do 24,4 %. Organizacja drugiej bazy węglowo - metalurgicznej - kombinatu Uralско-Kuźnieckiego - odegrało ogromną rolę w prawidłowym rozmieszczeniu przemysłu na terytorium ZSRR.

Socjalistyczny system gospodarki stał się panującą siłą również w rolnictwie Związku Radzieckiego. Pod koniec pierwszej pięciolatki kolechozy obejmowały już ponad 60 % gospodarstw chłopskich i ponad 70 % wszystkich chłopskich gruntów ornych. W roku 1933 na polach pracowało 210,9 tys. traktorów i 25,4 tys. kombajnów.

Zmienił się również geograficzny obraz gałęzi rolnictwa. W okresie pięciolatki na 21,4 milionów ha ogólnego wzrostu powierzchni ornej 5,3 miliona ha przypada na okręgi wschodnie i Zakaukazie, zaś 4,5 miliona ha na okręgi północne i Centrum.

Tak więc pierwsza pięciolatka stalinowska była pierwszym olbrzymim krokiem na drodze do wprowadzenia w życie leninowsko - stalinowskich zasad socjalistycznego rozmieszczenia sił wytwórczych.

W wyniku pomyślnej realizacji pierwszej pięciolatki ZSRR przekształcił się z zacofanego kraju rolniczego w przodujące mocarstwo przemysłowe. Socjalistyczna industrializacja kraju stała się bazą dla przekształcania całej gospodarki narodowej, dla zbudowania fundamentów gospodarki socjalistycznej. Sektor socjalistyczny odniósł zwycięstwo we wszystkich gałęziach gospodarki narodowej.

"Znaczenie tych zdobyczy pierwszej pięciolatki - mówił J.W. Stalin - polegało przede wszystkim na

tym, że ostatecznie wyzwoliły one robotników i chłopów spod jarzma wyzysku i otworzyły przed **w s z y s t -** k i m i ludźmi pracy w ZSRR drogę do zapewnienia sobie zamożnego i kulturalnego życia". 1/

Gospodarka narodowa Związku Radzieckiego w drugiej pięciolatce rozwijała się w szybkim tempie. Pod koniec 1937 r. przemysł krajowy osiągnął 428 % poziomu 1929 roku i przekroczył więcej niż siedmiokrotnie poziom 1913 r.

W drugiej pięciolatce wraz z zakończeniem budownictwa drugiej bazy węglowo - metalurgicznej na Wschodzie stworzono nowe bazy industrializacji w okręgach Uralu, Zachodniej i Wschodniej Syberii, Dalekiego Wschodu, Kazachstanu i Azji Środkowej. Udział wschodnich okręgów w globalnym wydobyciu węgla ZSRR wzrósł z 24,4 % w roku 1932 na 32,6 % w roku 1937, a w wytopie surowki w ciągu tego samego okresu - z 25 % na 28,3 %. Przemysł lekki znacznie się rozwinął na Wschodzie. W okresie od 1932 r. do 1937 r. Udział wschodnich okręgów w produkcji tkanin bawełnianych wzrósł więcej niż dwukrotnie. Również i w innych okręgach kraju, szczególnie w okręgach dawniej zacofanych pod względem przemysłowym, rozpoczęto szerokie budownictwo przemysłowe /okręgi leżące nad środkową Wołgą, Republika Tatarska, Północny Kaukaz, okręg środkowo - czarnoziemny, Karelia i in./

W dalszym ciągu rozwijały się stare okręgi przemysłowe ZSRR, w których pogłębiano rozpoczętą w pierwszej pięciolatce specjalizację i kontynuowano bardziej równomierne rozmieszczenie przemysłu wewnątrz okręgu.

Rolnictwo kraju osiągnęło poważne sukcesy. Powierzchnia zasiewów wszystkich kultur wzrosła do 135 milionów ha w 1937 r. wobec 150 milionów ha w 1913 r. W tym samym okresie globalny zbiór zboża wzrósł z 4.800 milionów pudów 2/ do 6.800 milionów pudów. W roku 1937 kolchozy jednoczyły już 93 % wszystkich gospodarstw chłopskich. Powierzchnia zasiewów zbóż w kolchozach stanowiła 99 % całej chłopskiej powierzchni zasiewów. W ten sposób zakończono kolektywizację Rolnictwa ZSRR. Kulactwo jako klasa zostało całkowicie zlikwidowane w drugiej pięciolatce.

1/ Historia WKP/b/ str.362, K. i W., W-wa 1949 r.

2/ 1 pud = 16 kg. /przyp.red./

W rolnictwie obok powiększania powierzchni zasiewów w starych okręgach kontynuowano pracę nad rozszerzeniem bazy rolniczej w nowych okręgach kraju. Stworzono wielką bazę pszenicy w okręgach środkowych i wschodnich. W strefie nieczarnoziemnej powierzchnia zasiewów pszenicy wzrosła do 2.174 tys. hektarów. Udział uprawy buraka cukrowego w nowych okręgach wzrósł z 2 % w roku 1932 do 6,1 % w roku 1937.

Druga pięciolatka zabezpieczyła dalszy rozwój wszystkich okręgów gospodarczych kraju, a szczególnie republik i obwodów narodowych. Prowadzono szeroką pracę nad racjonalnym rozmieszczeniem sił wytwórczych, nad zbliżeniem przemysłu do źródeł surowców, nad specjalizacją podstawowych okręgów pod względem upraw rolniczych i poszczególnych gałęzi. Podział Związku Radzieckiego na okręgi gospodarcze został zasadniczo zakończony.

W okresie pięciolatki systematycznie wzrastał dobrobyt mas pracujących. Więcej niż dwukrotnie wzrosła realna płaca robotników i urzędników.

W rezultacie pomyślnej realizacji polityki socjalistycznej industrializacji kraju i kolektywizacji rolnictwa, całkowitej likwidacji elementów kapitalistycznych i utrwalenia socjalistycznej własności środków produkcji w całej gospodarce narodowej, naród radziecki pod kierownictwem partii Lenina - Stalina zbudował socjalizm - pierwszą fazę komunizmu.

Pod koniec drugiej pięciolatki kraj nasz wkroczył już w etap zakończenia budownictwa socjalizmu i stopniowego przechodzenia do społeczeństwa komunistycznego.

Na XVIII Zjeździe WKP/b/ J.W.Stalin wskazał drogi stopniowego przechodzenia od socjalizmu do komunizmu. Trzecia pięciolatka, która przewidywała ogromny program rozwoju produkcji oraz budownictwa, była niezwykle ważnym etapem na drodze do rozwiązania wysuniętego przez J.W.Stalina podstawowego zadania ekonomicznego ZSRR - prześcignięcia najważniejszych krajów kapitalistycznych pod względem ekonomicznym, t.j. prześcignięcie ich pod względem wysokości produkcji przemysłowej przypadającej na głowę ludności. "Dopiero wtedy, kiedy prześcigniemy pod względem ekonomicznym najważniejsze kraje kapitalistyczne - mówił J.W.Stalin - będziemy mogli liczyć na to, że kraj nasz będzie całkowicie nasycony artykułami spożycia, że będziemy posiadali obfitość produktów i

będziemy mieli możliwość dokonania przejścia od pierwszej fazy komunizmu do drugiej jego fazy". 1/

W ciągu trzech lat trzeciej pięciolatki stalinowskiej /1938 - 1940/ gospodarka narodowa kraju osiągnęła wspaniałe wyniki. Produkcja przemysłowa wzrosła z 95,5 mld. rubli w 1937 r. do 138,5 mld. rubli w 1940 r., t.j. prawie półtora raza. Zbudowano i oddano do eksploatacji 2.900 obiektów przemysłowych.

Przygotowując kraj do obrony, partia bolszewicka i Rząd Radziecki w dalszym ciągu rozwijały wszechstronnie gospodarkę narodową ZSRR, szczególnie zaś gospodarkę narodową wschodnich okręgów. Znacznemu rozszerzeniu i wzmocnieniu uległa druga baza węglowo - metalurgiczna.

W okresie trzeciej pięciolatki pomyślnie wykonywano postawione przez XVIII Zjazd WKP/b/ zadania kompleksowego rozwoju gospodarki w podstawowych okręgach gospodarki oraz zadanie budowania w okręgach wschodnich przedsiębiorstw "bliźniaków" dla szeregu gałęzi przemysłu maszynowego, naftowego i chemicznego. W dalszym ciągu odbywał się potężny rozwój gospodarki i kultury republik oraz obwodów narodowych zgodnie z podstawowymi zadaniami trzeciej pięciolatki.

W rezultacie ogromnego wzrostu gospodarki narodowej kraju w okresie przedwojennym wytop surówki w ZSRR w roku 1940 wynosił 15 milionów ton, czyli czterokrotnie więcej niż w 1913 r.; wytop stali wynosił 18.300 tys. ton, czyli 4,5 razy więcej niż w 1913 r.; wydobyte węgla wynosiło 166 milionów ton, czyli 5,5 razy więcej niż w 1913 r., nafty - 31 milionów ton, czyli 3,5 razy więcej niż w r. 1913.

Ogromne sukcesy osiągnęło również rolnictwo zarówno na terenie ZSRR jako całości jak i we wszystkich poszczególnych okręgach. Na wsi zwyciężył ustrój kołchozowy. Socjalistyczny system gospodarki zapewnił szybki wzrost powierzchni zasiewów i produkcji globalnej wszystkich upraw rolniczych. W r. 1940 w kraju wyprodukowano 38.300 tys. ton zboża towarowego, czyli o 17 milionów ton przekroczono poziom 1913 r.; zebrano 2.700 tys. ton bawełny - surowca, czyli przekro-

1/ J. Stalin, Zagadnienia leninizmu, str. 723-724, K. i W. W-wa, 1951 r.

osono poziom 1913 roku 3,5 razy. W tym samym roku na polach kolchozowych pracowało 523 tys. traktorów, 182 tys. kombajnów i setki tysięcy innych maszyn rolniczych.

W rezultacie przedsięwzięcia kroków mających na celu prawidłowe rozmieszczenie produkcji rolniczej dokonano specjalizacji okręgów według upraw i gałęzi produkcji rolniczej, zlikwidowano stary podział obwodów na przemysłowe i rolnicze. Prawie wszystkie obwody zabezpieczyły sobie najważniejsze produkty, które dawniej przywożono w dużej ilości z innych, tak zwanych "rolniczych" okręgów. Postawione przez rząd i partię zadanie przesunięcia upraw sbożowych i technicznych do nowych okręgów zostały pomyślnie wykonane.

W latach przedwojennych pięcioletek stalinowskich przemysł i rolnictwo zostały bardziej równomiernie rozmieszczone na terytorium ZSRR. Stworzono nowe ośrodki przemysłowe we wszystkich okręgach gospodarczych kraju, szczególnie zaś w okręgach wschodnich. Osiągnięto szybki rozwój gospodarki i kultury wszystkich narodów naszej Wielkiej Ojczyzny.

Te kolosalne osiągnięcia były możliwe dzięki słusznej generalnej linii partii Lenina - Stalina, dzięki mądremu kierownictwu naszego wodza i nauczyciela - J.W. Stalina.

Przy sestawianiu planów pięcioletnich J.W. Stalin osobiście nakreślał plany rozwoju gospodarki narodowej kraju i rozmieszczenie jej sił wytwórczych. J.W. Stalin wysunął i pod jego kierownictwem zostało zrealizowane zadanie stworzenia potężnych baz węglowych i metalurgicznych w Syberii /Zagłębie Kuźnieckie, Czeremchowskie/, na Uralu /Magnitogorsk, Czelabińsk/, w Kazachskiej SRR /Karaganda, Bałobasz/, baz węglowych w Centrum Przemysłowym /Zagłębie Podmoskiewskie/ i na północy europejskiej części Rosji /Zagłębie Peozorskie/; organizacja między Wołgą a Uralem wielkiej bazy naftowej "Drugiego Baku" oraz ośrodków naftowych w okręgach leżących na północy europejskiej części Rosji, w Azji Środkowej i Kazachstanie; na Północnym Kaukazie i Dalekim Wschodzie budowa potężnych elektrowni wodnych - Dnieprowskiej, Ugliczeskiej, Szozerbakowskiej i in.; nowych ośrodków budowy maszyn w szeregu okręgów gospodarczych - na Uralu, w Syberii Wschodniej i Zachodniej, na Powołżu, w Centrum, na Zakaukaziu oraz potężnej bazy

tekstylnej na Wschodzie - na Syberii, w Azji Środkowej i Kazachstanie. Z inicjatywy J.W. Stalina buduje się obecnie z powodzeniem olbrzymie elektrownie wodne oraz kanały na Wołdze, Donie, Dnieprze i Amu - Darii.

J.W. Stalin osobiście wskazał na konieczność kompleksowego rozwoju gospodarki narodowej podstawowych okręgów gospodarczych ZSRR, kooperacji przedsiębiorstw w okręgach gospodarczych, równomiernego rozmieszczenia wydobywania paliwa we wszystkich okręgach gospodarczych kraju, szerokiego budownictwa niewielkich miejscowych elektrowni wodnych, w tej liczbie w Zagłębiu Donieckim i na Uralu.

W. Kujbyszew w swym referacie na XVII Zjeździe WKP/b/ mówił: "Oprócz zasadniczych wytycznych i dyrektyw towarzysze Stalin nakreślił cały szereg konkretnych planów rozwoju najważniejszych gałęzi gospodarki narodowej. Towarzysz Stalin nakreślił plan budownictwa zakładów metalurgicznych. Towarzysz Stalin szczególnie, uważnie zbadał zakład za zakładem i wskazał, jakie obiekty należy przede wszystkim budować w drugiej pięcioletce. Program budowania zakładów produkujących środki transportowe również został ustalony przez towarzysza Stalina. Stworzenie bazy remontowej Komisariatu Ludowego Komunikacji, zbudowanie szeregu zakładów remontowych parowozów i wagonów; taki był program nakreślony przez towarzysza Stalina. Jeżeli chodzi o budowę fabryk samochodowych, to dosłownie ręką towarzysza Stalina napisane zostało, jakie fabryki gdzie i o jakiej mocy należy budować. Program budowy zakładów okrętów morskich został też nakreślony przez towarzysza Stalina. Program budowy zakładów kauczuku syntetycznego został opracowany dzięki woli i wytrwałości towarzysza Stalina. Budowę zakładów aluminium nakreślił towarzysz Stalin. Zakłady lotnicze budowane są w tych miejscach i o takiej mocy, jak podał towarzysz Stalin. Program budowy głównych magistrali kolejowych, program budowy dróg /budowa wielkich magistrali jak Moskwa - Chabarowsk, Moskwa - Tyflis itd/ - wszystko to realizuje się na wniosek towarzysza Stalina. Budowa kanałów: Białomorskiego, Wołga - Don, Systemu Maryjskiego - wszystko to dokonuje się z inicjatywy towarzysza Stalina". 1/

1/ W. Kujbyszew. Artykuły i przemówienia, t.V, str. 561-562. Partizdat 1937 r.

Tak więc J.W. Stalin nie tylko opracował podstawowe zasady socjalistycznego rozmieszczenia sił wytwórczych, lecz osobiście kierował ich wprowadzeniem w życie.

Najazd Niemiec faszystowskich, który przerwał pokojowy rozwój gospodarki naszej Ojczyzny, wymagał przedstawienia całej gospodarki narodowej ZSRR na tory wojenne. W okresie wojny Narodowej socjalistyczna gospodarka narodowa bez przerwy zaopatrywała front i zaplecze wojskowe, co niezbędne było dla odniesienia zwycięstwa nad wrogiem.

Zwycięskie zakończenie Wielkiej Wojny Narodowej przez Związek Radziecki było dobitnym wyrazem wielkiej przewagi radzieckiego ustroju społecznego i państwowego nad kapitalistycznym. Tylko socjalistyczny system gospodarki mógł z powodzeniem wytrzymać wszystkie ciężary wojny. J.W. Stalin mówił: "... ustrój radziecki okazał się nie tylko najlepszą formą organizacji gospodarczego i kulturalnego rozwoju kraju w latach budownictwa pokojowego, lecz również najlepszą formą mobilizacji wszystkich sił narodu przeciwko wrogowi w okresie wojny". 1/

Wyjątkowo duże znaczenie dla zwycięstwa nad wrogiem miały dokonywane jeszcze przed wojną posunięcia mające na celu prawidłowe rozmieszczenie sił wytwórczych ZSRR. Potężne bazy przemysłu ciężkiego stworzone na wschodzie kraju, były olbrzymim arsenałem, który podczas Wojny Narodowej dawał Armii Radzieckiej dziesiątki tysięcy czołgów, samolotów, dział oraz inny techniczny sprzęt wojenny.

W tym wszystkim przejawiała się mądrość stalinowskiej polityki partii bolszewickiej i Rządu Radzieckiego, które na długo przed napaścią Niemiec faszystowskich na naszą Ojczyznę wszechstronnie rozwijały i wzmacniały gospodarkę okręgów położonych na zapleczu państwa.

Wspaniałe są perspektywy rozwoju sił wytwórczych ZSRR w okresie stopniowego przechodzenia od socjalizmu do komunizmu. J.W. Stalin w swym przemówieniu z 9 lutego 1946 r. na przedwyborczym zebraniu wyborców Stalinowskiego Okręgu Wyborczego Moskwy nakreślił wspa-

1/ J. Stalin: O Wielkiej Wojnie Narodowej str. 112 - 113
wyd. Prasa Wojskowa.

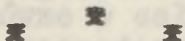
niały plan dalszego potężnego rozwoju gospodarki narodowej naszego kraju. "Co się tyczy planów na okres dłuższy - wskazywał wówczas J.W. Stalin - partia zamierza zorganizować nowy potężny wzrost gospodarki narodowej, który by pozwolił nam podnieść poziom naszego przemysłu dajmy na to trzykrotnie w porównaniu z poziomem przedwojennym. . . . Tylko pod tym warunkiem można uważać, że nasza Ojczyzna będzie zabezpieczona przed wszelkimi niespodziankami. Na wykonanie tego trzeba będzie chyba trzech nowych pięciolatek. Jeżeli nie więcej. Lecz dzieła tego można dokonać i my musimy go dokonać". 1/

Powojenny pięcioletni plan odbudowy i rozwoju gospodarki narodowej ZSRR na lata 1946 - 1950 był pierwszym etapem wykonania wskazań J.W. Stalina. Podstawowe zadania pierwszego powojennego planu pięcioletniego polegały na tym, żeby odbudować zniszczone przez wojnę okręgi kraju, osiągnąć przedwojenny poziom przemysłu i rolnictwa, a następnie znacznie przekroczyć ten poziom. Pomyślne wykonanie pięciolatki powojennej jeszcze bardziej wzmocniło potęgę polityczną i ekonomiczną Związku Radzieckiego. Ogólny poziom produkcji przemysłowej kraju znacznie przekroczył poziom przedwojenny. Wielkie sukcesy osiągnięto w dziedzinie rolnictwa i transportu. Poważnej poprawie uległa sytuacja materialna mas pracujących, wyrazem czego był wzrost realnej płacy robotników i urzędników oraz zwiększenie dochodów chłopów z gospodarki społecznej i indywidualnej.

Poważne zmiany zaszły w rozmieszczeniu sił wytwórczych ZSRR. Przemysł został jeszcze bardziej zbliżony do źródeł surowców i okręgów konsumcyjnych. W dalszym ciągu rozwijała się gospodarka i kultura republik związkowych i autonomicznych i autonomicznych, okręgów i obwodów narodowych. Obok odbudowy i rozwoju gospodarki narodowej okręgów leżących w europejskiej części kraju, wzrastała stale gospodarka okręgów wschodnich. Dokonano ogromnej pracy na polu kompleksowego rozwoju gospodarki narodowej w głównych okręgach gospodarczych.

1/ J. Stalin. Przemówienie wygłoszone na przedwyborczym zebraniu wyborców Stalinowskiego Okręgu Wyborczego Moskwy 9 lutego 1946 r., str. 23. K. i W., W-wa 1952 r.

Potężny rozwój gospodarki narodowej w latach pierwszej pięcioletki powojennej stworzył wszystkie niezbędne przesłanki dla dalszej pomyślnej realizacji ogromnych zadań postawionych przez J.W. Stalina w historycznym przemówieniu z 9 lutego 1946 r.

Nauka o socjalistycznym rozmieszczeniu sił wytwórczych w ZSRR jest częścią leninowsko - stalinowskiej teorii zbudowania społeczeństwa komunistycznego w naszym kraju.

W Związku Radzieckim planowa gospodarka socjalistyczna zabezpiecza racjonalne rozmieszczenie sił wytwórczych, bardziej równomierne rozmieszczenie przemysłu zgodnie z rozwojem uprzemysłowienia kraju.

Podstawowe zasady rozmieszczenia sił wytwórczych w ZSRR są następujące:

1. Zbliżenie przemysłu do źródeł surowców i energii oraz do okręgów konsumpcji gotowej produkcji.
2. Przyspieszenie rozwoju gospodarczego i kulturalnego poszczególnych republik narodowych, obwodów, okręgów i rejonów narodowych.
3. Racjonalny terytorialny podział pracy pomiędzy okręgami gospodarczymi a republikami związkowymi oraz wewnątrz nich.
4. Szybki rozwój gospodarki narodowej we wschodnich okręgach kraju.
5. Kompleksowy rozwój gospodarki w głównych okręgach gospodarczych ZSRR
6. Zniesienie różnic pomiędzy miastem i wsią.

Wzrost gospodarki narodowej w latach 1946-1950
Wzrost produkcji powojennej stworzył wszystkie niezbędne
warunki dla dalszej powojennej realizacji celów
Wzrost gospodarki narodowej przez J.W. Stalina w latach
1946-1950

* * *

- Wzrost gospodarki narodowej w latach 1946-1950
- Wzrost produkcji powojennej stworzył wszystkie niezbędne warunki dla dalszej powojennej realizacji celów
- Wzrost gospodarki narodowej przez J.W. Stalina w latach 1946-1950
1. Zwiększenie produkcji energii elektrycznej do 100% w 1950 roku
 2. Zwiększenie produkcji przemysłowej do 100% w 1950 roku
 3. Zwiększenie produkcji rolniczej do 100% w 1950 roku
 4. Zwiększenie produkcji transportowej do 100% w 1950 roku
 5. Zwiększenie produkcji handlowej do 100% w 1950 roku
 6. Zwiększenie produkcji usługowej do 100% w 1950 roku

Socjalistyczne rozmieszczenie sił wytwórczych w ZSRR ma na celu wzmocnienie potęgi gospodarczej kraju, zdolności obronnej i suwerenności Państwa Radzieckiego.

Planowe rozmieszczenie sił wytwórczych ZSRR przyczynia się do przyśpieszenia rozszerzonej reprodukcji socjalistycznej, do wszechstronnego rozwoju gospodarki kraju oraz do braterskiej współpracy wszystkich narodów Związku Radzieckiego. Racjonalne rozmieszczenie sił wytwórczych jest niezbędnym warunkiem proporcjonalnego i harmonijnego rozwoju różnych gałęzi gospodarki narodowej zarówno w całym kraju jak i w poszczególnych okręgach gospodarczych, republikach związkowych, krajach i obwodach.

Założyciele Państwa Radzieckiego W.Lenin i J.Stalin przywiązywali wyjątkową wagę do zagadnień planowego rozmieszczenia sił wytwórczych. Już w kwietniu 1918 roku W.Lenin okrślając zadania Akademii Nauk w swym "Szkicu planu prac naukowo - technicznych" wysunął następujące podstawowe założenia prawidłowego rozmieszczenia przemysłu: " ... racjonalne rozmieszczenie przemysłu w Rosji z punktu widzenia bliskości surowca i możliwie jak najmniejszych nakładów pracy przy przechodzeniu od obróbki surowca do wszystkich kolejnych stadiów obróbki półfabrykatów, aż do otrzymania gotowego produktu.

Racjonalne z punktu widzenia najnowocześniejszego, największego przemysłu, a szczególnie trustów, zlanie się i skoncentrowanie produkcji w kilku wielkich przedsiębiorstwach.

Maksymalne zabezpieczenie obecnej Rosyjskiej Republice Radzieckiej /bez Ukrainy i bez zajętych przez Niemcy obwodów/ możliwości samodzielnej zaopatrywania się we wszystkie najważniejsze surowce i posiadanie najważniejszych gałęzi przemysłu". 1/

Te tezy Lenina są kamieniem węgielnym leninowsko - stalinowskiej teorii socjalistycznego rozmieszczenia sił wytwórczych kraju.

Na XVI Zjeździe WKP/b/ J.W.Stalin mówiąc o ogólnych zadaniach w dziedzinie rozwoju gospodarki naro-

1/ W.Lenin, Dzieła t.27, str.288, Wyd.3 ros.

dowej wskazywał: "... Przede wszystkim problem prawidłowego rozmieszczenia przemysłu na terytorium ZSRR. Jakkolwiek byśmy rozwijali gospodarkę narodową, nie można ominąć zagadnienia prawidłowego rozmieszczenia przemysłu jako ośrodkowej dziedziny gospodarki narodowej" ... 1/

Prawidłowe rozmieszczenie sił wytwórczych oznacza przede wszystkim z b l i ż e n i e przemysłu do źródeł surowców i energii oraz okręgów konsumpcji gotowej produkcji celem zapewnienia maksymalnej efektywności produkcji i likwidacji nieracjonalnych i zbyt dalekich przewozów. Zbliżenie przemysłu do źródeł surowców, energii oraz do okręgów spożywających gotową produkcję przyczynia się do wszechstronnego wykorzystania zasobów surowcowych i opału - energetycznych, do szerokiego stosowania przodującej techniki, racjonalnej organizacji i specjalizacji produkcji przemysłowej. Zbliżenie przedsiębiorstw szczególnie pochłaniających dużo energii do źródeł paliwa i surowców zapewnia jak najbardziej kompleksowe wykorzystanie surowców i włączenie do gospodarki nowych okręgów bogatych w zasoby surowcowe oraz wykorzystanie mało wartościowych surowców i paliwa /ubogie rudy, paliwo o niskiej kaloryczności, odpadki ze wzbogacenia rud/.

Warunki naturalne i bogactwa surowcowe wywierają głęboki wpływ na rozwój i rozmieszczenie sił wytwórczych.

Warunki naturalne wpływają na rozwój społeczeństwa ludzkiego w różny sposób na różnych szczeblach jego rozwoju. Stopień wpływu środowiska geograficznego na rozwój społeczeństwa zależy od charakteru stosunków społecznych w danym społeczeństwie i od poziomu rozwoju jego sił wytwórczych.

"Środowisko geograficzne - mówi J.W. Stalin - jest bezprzecznie jednym ze stałych i niezbędnych warunków rozwoju społeczeństwa i wpływa oczywiście na rozwój społeczeństwa - przyspiesza rozwój społeczeństwa, lub go opóźnia. Ale jego wpływ nie

jest wpływem d e o y d u j ą c y m , ponieważ przemiany i rozwój społeczeństwa odbywają się bez porównania szybciej niż przemiany i rozwój środowiska geograficznego" 1/

Prawidłowe rozmieszczenie sił wytwórczych oznacza maksymalne i wszechstronne wykorzystanie warunków przyrodniczych i bogactw naturalnych kraju.

W Rosji carskiej bogactwa naturalne były bardzo mało badane i nader słabo wykorzystywane. Miliardy ton użytecznych kopalin w Syberii, Azji Środkowej, na Północy i w innych okręgach nie miały żadnego zastosowania.

W latach władzy radzieckiej w rezultacie przeprowadzenia szerokich badań geologicznych we wszystkich okręgach gospodarczych kraju, odkryto ogromne złoża różnych użytecznych kopalin. Umożliwiło to zorganizowanie wydobywania paliwa, różnorodnych rud, surowców chemicznych, materiałów budowlanych w takich rejonach, w których przed rewolucją zasoby te nie były wykorzystywane w ogóle. Stworzenie w okręgach bogatych w surowce i paliwo wielkich przedsiębiorstw przemysłowych przyczyniło się do zbliżenia przemysłu do źródeł surowców, energii i do okręgów konsumujących gotową produkcję, a tym samym do znacznego zmniejszenia nieracjonalnych i zbyt dalekich przewozów.

Budownictwo społeczeństwa komunistycznego zakłada dalsze badania i wykorzystanie bogactw naturalnych naszego kraju, szczególnie zaś ogromnych zasobów surowcowych i opałowo - energetycznych znajdujących się we wschodnich okręgach. Tak na przykład okręgi Wschodniej Syberii są wyjątkowo bogate w zasoby surowcowe i posiadają jednocześnie kolosalne zasoby paliwa i energii wodnej. Nieograniczona prawie ilość energii wodnej sprzyja stworzeniu tam różnych rodzajów produkcji pochłaniającej dużą ilość energii elektrycznej, w szczególności produkcji stali wysokogatunkowej, aluminium, stopów żelaza, płynnego paliwa, sody kaustycznej i in. W okręgach Azji Środkowej i Kazachstanu w dalszym ciągu wzrastać będzie przemysł metalurgiczny na bazie wykorzystania miejscowych ogromnych zasobów rud polimetalicznych, żelaznych manganowych i węgla koksującego. Szeroko rozwinie się przemysł chemiczny

1/ J. Stalin. Zagadnienia leninizmu, str. 688, K. i W. Warszawa, 1951 r.

na bazie wykorzystania niezwykle bogatych złóż soli Zatoki Kara - Bogaz, złóż Gaurdaskich i Kara - Tauskich - oraz innych złóż surowców chemicznych, jak również na bazie wykorzystania gazów - produktu ubocznego koksoownictwa. Przemysł energetyczny /węgiel, ropa naftowa/ będzie się rozwijał z uwzględnieniem całkowitego zaspokojenia zarówno potrzeb miejscowych, jak i potrzeb okręgów sąsiednich. Podniesie się znacznie role okręgów Azji Środkowej i Kazachstanu w produkcji bawełny i artykułów przemysłu spożywczego. Rozwijać się będzie nadal przemysł maszynowy oraz przemysł obróbki metali. Na bazie przetwarzania zasobów miejscowych będzie się szybko rozwijał przemysł lekki, a zwłaszcza przemysł włókienniczy, z uwzględnieniem częściowego zaspokajania potrzeb sąsiednich okręgów. Ogromne znaczenie w rozwoju gospodarki narodowej republik środkowo-azjatyckich będzie miał budowany obecnie Główny Kanał Turkmeński /Amu - Dari - Krasnowodzk/.

Również inne okręgi gospodarcze kraju mają szerokie perspektywy rozwoju wszystkich gałęzi gospodarki narodowej na gruncie wykorzystania niezwykle bogatych miejscowych zasobów naturalnych.

Planowe wykorzystanie przebogatych zasobów surowcowych i opałowo - energetycznych w poszczególnych okręgach gospodarczych przyczynia się do dalszego wszechstronnego rozwoju gospodarki każdego okręgu gospodarczego, przy daleko idącej specjalizacji na terenie całego kraju, przyczynia się jeszcze bardziej do zbliżenia przemysłu do źródeł surowców, energii oraz do okręgów spożycia gotowej produkcji.

Dla prawidłowego rozmieszczenia sił wytwórczych ZSRR, olbrzymie znaczenie posiada planowe oddziaływanie społeczeństwa socjalistycznego na przyrodę. "My nie możemy oczekiwać łaski od przyrody; nasze zadanie polega na tym, żeby ją wziąć od niej" - mówił wielki uczony rosyjski I. Mieczurin. W Związku Radzieckim prowadzi się na ogromną skalę prace nad przekształceniem niesprzyjających warunków przyrodniczych. Przede wszystkim należy tu wskazać na takie przedsięwzięcie, jak budowę olbrzymich urządzeń hydrotechnicznych, przekształcenie przyrody naszego kraju według wielkiego planu stalinowskiego, wyhodowanie nowych gatunków roślin, przesunięcie upraw rolniczych oraz różnych gałęzi hodowli zwierząt do nowych okręgów. Celem polepszenia warunków klimatycznych i zabezpieczenia stałej produkcji rolniczej w

niesprzyjających lub mało sprzyjających pod względem klimatycznym okręgach, przeprowadzane są w Związku Radzieckim wielkie prace nad nawadnianiem suchych obszarów oraz nad osuszaniem bagnistych terenów, nad sadzeniem państwowych ochronnych pasów leśnych itp. Decydujące znaczenie w przekształcaniu przyrody naszego kraju będą miały realizowane obecnie wielkie budowle komunizmu. Cała ta olbrzymia działalność planowa ludzi radzieckich, mająca na celu przekształcenie przyrody, świadczy o tym, że tylko socjalistyczny system gospodarki daje możliwość największego i najzupełniejszego wykorzystania warunków przyrodniczych oraz bogactw naturalnych kraju.

W praktycznej pracy nad rozmieszczeniem sił wytwórczych ZSRR partia komunistyczna i Rząd Radziecki poświęcały zawsze wiele uwagi zagadnieniom **l i k w i - d a c j i g o s p o d a r c z e g o i k u l t u - r a l n e g o z a c o f a n i a r e p u b l i k n a r o d o w y c h , o b w o d ó w , o k r ę g ó w i r e j o n ó w n a r o d o w y c h .**

Przed Wielką Październikową Rewolucją Socjalistyczną narody naszego kraju żyły na różnym poziomie rozwoju gospodarczego i kulturalnego. Carat wszelkimi sposobami popierał i pogłębiał nierówność narodową pomiędzy narodami Rosji, celem wzmocnienia panowania burżuazji i obszarników. Carat zmuszał okręgi /kresy kraju/ zamieszkałe przez inne narody do pełnienia roli dostawców surowców dla Centrum. Było to jedną z przyczyn gospodarczego i kulturalnego zaco-fania okręgów narodowych i przeszkadzało powstaniu w nich proletariatu przemysłowego.

J.W.Stalin na X Zjeździe WKP/b/ mówił: "Istota kwestii narodowej w RFSSR polega na tym, aby zlikwidować to faktyczne opóźnienia /gospodarcze, polityczne, kulturalne/ pewnych narodów, które pozostawiła im w spadku przeszłość - aby ludom opóźnionym umożliwić dopędzenie Rosji centralnej, zarówno pod względem państwowym, jak kulturalnym, jak gospodarczym". 1/

Decydujące znaczenie dla szybkiego rozwoju gospodarki i kultury okręgów i obwodów narodowych Związku Radzieckiego miała socjalistyczna industrializacja kraju, planowa rozbudowa przemysłu w okręgach

1/ J.Stalin, Dzieła t.5, str. 46-47 K. i W. W-wa 1950 r.

narodowych.

W latach władzy radzieckiej partia Lenina - Stalina zabezpieczyła potężny rozwój przemysłu we wszystkich republikach wchodzących w skład ZSRR, szczególnie w republikach i obwodach dawniej zacofanych. Tak więc w okresie od 1913 do 1940 roku przy 11,7-krotnym wzroście globalnej produkcji i wielkiego przemysłu ZSRR globalna produkcja wielkiego przemysłu Kazachskiej SRR wzrosła 20-krotnie, Kirgiskiej SRR - 153 razy, Tadżyckiej SRR - 273 razy, Białoruskiej SRR - 23 razy itd. Stworzony w republikach przemysł socjalistyczny przyczyniał się z kolei do pomyślnej kolektywizacji rolnictwa i wszechstronnego rozwoju gospodarki republik.

Historyczne są sukcesy osiągnięte w rozwoju narodowej w formie i socjalistycznej w treści kultury narodów naszej wielkiej Ojczyzny oraz w świadomości kadr narodowych.

W okresie od 1914 do 1940 roku ilość uczniów szkół początkowych i średnich wzrosła w sposób następujący:

w RSFR - 3,7 razy, w Uzbekkiej SRR - 75 razy, w Kirgizkiej SRR - 45 razy, w Tadżyckiej SRR - 700 razy itd.

Wzrosła znacznie sieć wyższych i zawodowych średnich zakładów naukowych oraz instytucji naukowo - badawczych. We wszystkich republikach związkowych powstały Akademie Nauk lub filie Akademii Nauk ZSRR.

Całkowite równouprawnienie narodowości i ras w życiu politycznym, gospodarczym i kulturalnym kraju jest jednym z najważniejszych osiągnięć radzieckiego ustroju państwowego. W ZSRR położono kres dawnym nieufnościom, antagonizmom narodowym. Zamiast nieufności panuje całkowite wzajemne zaufanie, a przyjaźń pomiędzy narodami Związku Radzieckiego wzrasta i wzmacnia się. "Jest to towarzysze, najcenniejsze z wszystkiego, co nam dała bolszewicka polityka narodowa.

A przyjaźń pomiędzy narodami ZSRR - to wielka i poważna zdobycz. Albowiem dopóki ta przyjaźń istnieje, dopóty narody naszego kraju będą wolne i niewyciężone" 1/

1/ J. Stalin. Przemówienie wygłoszone na naradzie produkcyjnych kołchoźników i kołchoźnic Tadżykistanu i Turkmenistanu z kierownikami partii i rządu odbytej w dniu 4 grudnia 1935 r., str. 21, Partizdat, 1937 r.

Przyjaźń narodów ZSRR wystawiona była na próbę w ciężkim okresie wojny Związku Radzieckiego z niemieckim faszyzmem i japońskim imperializmem i zdała egzamin. Wielka Wojna Narodowa jeszcze bardziej zespoliła narody radzieckie w walce o zdobycze Wielkiej Październikowej Rewolucji Socjalistycznej, w walce o szczęśliwą przyszłość naszej Ojczyzny.

Gwałtowny wzrost gospodarki narodowej i kultury republik, krajów i obwodów w okresie powojennym był nowym triumfem leninowsko - stalinowskiej polityki narodowej. Tylko w warunkach radzieckiego ustroju społecznego, gdzie istnieje planowa gospodarka i gdzie kwitnie braterska pomoc wzajemna wolnych od wyzysku narodów, można było w tak krótkim czasie nie tylko całkowicie odbudować zniszczoną podczas Wojny Narodowej gospodarkę kraju, ale i znacznie przekroczyć przedwojenny poziom produkcji zarówno w całym ZSRR jak i w poszczególnych republikach, krajach i obwodach. Ustalony przez pierwszy powojenny plan pięcioletni poziom produkcji przemysłowej na rok 1950 został osiągnięty przez republiki związkowe przedterminowo - już w czwartym kwartale 1949 r.

Wszystkie republiki pomyślnie wykonały zadania planu pięcioletniego w dziedzinie rolnictwa. Uspołeczniona gospodarka kołchozów jeszcze bardziej się wzmocniła, w znacznym stopniu wzrosła produkcja towarowa rolnictwa. Obok znacznego polepszenia sytuacji materialnej mas pracujących Związku Radzieckiego, osiągnięto w latach pierwszej pięcioletki powojennej dalszy rozkwit narodowej w formie i socjalistycznej w treści kultury wszystkich narodów naszej Ojczyzny.

Bardzo ważne znaczenie dla socjalistycznego rozmieszczenia sił wytwórczych ZSRR ma racjonalny terytorialny podział pracy pomiędzy okręgami gospodarczymi i republikami związkowymi oraz wewnątrz nich, celem prawidłowego wykorzystania zasobów naturalnych oraz rezerw pracy państwa.

Rejonizacja ekonomiczna Związku Radzieckiego oparta jest na racjonalnym podziale pracy pomiędzy republikami, krajami i obwodami, opierając się na zasobach naturalnych oraz rezerwach pracy i historycznie ukształtowanych przyzwyczajeniach ludności, jak również na związkach wewnątrz okręgów i pomiędzy okrę-

gami. Już w roku 1922 na X Wszechrosyjskim Zjeździe Rad J.W. Stalin wskazując na konieczność zjednoczenia republik radzieckich w jedno państwo związkowe mówił, że jedną z przyczyn tego zjednoczenia jest "wytworzony przez historię naturalny podział pracy, gospodarczy podział pracy między prymitywnymi okręgami i republikami naszej federacji. Na przykład — północ zaopatruje południe i wschód w wyroby włókiennicze; południe i wschód zaopatrują północ w bawełnę, paliwo itd. Ten właśnie podział pracy, który ustalił się pomiędzy okręgami, nie może być przekreślony jednym pociągnięciem pióra, stanowi on historyczny wytwór całego przebiegu rozwoju gospodarczego federacji. Ten podział pracy uniemożliwiający pełen rozwój poszczególnych okręgów w warunkach oddzielnego istnienia republik, nakazuje republikom połączenie się w jedną całość gospodarczą". 1/

Racjonalny terytorialny podział pracy w ZSRR pozwala realizować prawidłową specjalizację okręgów gospodarczych, co oznacza skoncentrowanie głównej działalności gospodarczej każdego okręgu gospodarczego na rozwoju kilku głównych gałęzi przy maksymalnym zaspokojeniu potrzeb okręgów w dziedzinie innego rodzaju wyrobów, poprzez własną produkcję. Taki podział pracy stwarza sprzyjające warunki dla rozszerzonej reprodukcji, zapewnia maksymalne wykorzystanie zasobów surowcowych i opałowo — energetycznych kraju, zapewnia najwyższą wydajność pracy przy najmniejszych jej nakładach.

Przy określaniu zasadniczego kierunku rozwoju gospodarki narodowej każdego okręgu gospodarczego ZSRR uwzględnia się nie tylko główne gałęzie, które decydują o jego specjalizacji, lecz również cały zespół gałęzi i przedsiębiorstw, które związane są z zasadniczą specjalizacją okręgu.

W warunkach kapitalizmu, przy panującej własności prywatnej narzędzi i środków produkcji oraz anarchii produkcji, okręgi gospodarcze powstają żywiołowo; terytorialny podział pracy podporządkowany jest interesom imperialistów z ich zacieklą pogonią za zyskiem, dla wzmocnienia panowania monopolii kapitalistycznych, towarzyszy temu olbrzymi wyzysk mas pracujących i dra-

1/ J. Stalin. Dzieła, t. 5, str. 153 — 154, K. i W., Warszawa 1950 r.

pieźne wykorzystywanie zasobów naturalnych.

W Rosji carskiej nieracjonalny terytorialny podział pracy doprowadził, jak wskazywaliśmy wyżej, do anormalnego, jednostronnego rozwoju gospodarki poszczególnych okręgów. Podział pracy między okręgami w Rosji przedrewolucyjnej nie odpowiadał interesom i potrzebom narodów kraju.

Tylko przy socjalistycznym systemie gospodarki możliwy jest planowy terytorialny podział pracy między okręgami gospodarczymi i prawidłowe wykorzystanie ich zasobów naturalnych oraz rezerw pracy.

W ZSRR ustala się i zatwierdza państwowe plany gospodarcze zarówno dla poszczególnych gałęzi gospodarki narodowej, jak i dla pojedynczych okręgów gospodarczych i republik związkowych. Przekrój planu według gałęzi zawiera rozmiary zadań gospodarczych oraz podział tych zadań pomiędzy wykonawców, czyli ministerstwa i departamenty; przekrój zaś według okręgów daje podział zadań przewidzianych w planie gospodarki narodowej dostosowany do podziału administracyjno-terytorialnego i rejonizacji gospodarczej kraju.

Przekrój planu według okręgów ustala geograficzne rozmieszczenie produkcji na terytorium Związku Radzieckiego, z uwzględnieniem specjalizacji każdego okręgu gospodarczego, racjonalnej łączności transportowej oraz związków produkcyjnych między okręgami z uwzględnieniem zbliżenia produkcji do surowców, a towarów do konsumentów, celem wykonania planu państwowego przy najmniejszych nakładach pracy społecznej.

W granicach każdego okręgu gospodarczego na podstawie bilansu ustala się proporcję w rozwoju gałęzi produkcji i konsumpcji socjalistycznej, rolnictwa i przemysłu, przemyśle wydobywczym i przetwórczym, rozmieszcza się nowe przedsiębiorstwa i zakłady produkcyjne wychodząc z leninowsko - stalinowskich zasad socjalistycznego rozmieszczenia sił wytwórczych.

W latach władzy radzieckiej osiągnięto wyjątkowe sukcesy w terytorialnym podziale pracy, w specjalizacji okręgów. W każdym okręgu gospodarczym rozwijały się szybko te gałęzie gospodarki narodowej, które określały jego ogólnozwiązkową specjalizację. Obok tego w okręgach gospodarczych i republikach związkowych rozwinęły się szeroko gałęzie o znaczeniu republikańskim i obwodowym, które zaspakajają zarówno miejscowe potrzeby każdego okręgu gospodarczego, republiki,

kraju lub obwodu, jak też potrzeby przedsiębiorstw związkowych. Na przykład, w międzyokręgowym podziale pracy okręgi **Z a k a u k a z i a** zajmują czołowe miejsce w ZSRR pod względem wydobycia i przetwarzania ropy naftowej, wydobycia manganu, produkcji stopów żelaza, syntetycznego kauczuku, zbioru herbaty, uprawy kultur cytrusowych, produkcji bawełny /druga baza bawełny w Związku Radzieckim/ oraz pod względem pogłowia bydła rogatego. Obok rozwoju gałęzi mających znaczenie ogólnozwiązkowe w okręgach Zakaukazia rozwinęły się szeroko takie gałęzie, jak przemysł węglowy, przemysł chemiczny, energetyczny, budowa maszyn, produkcja materiałów budowlanych, przemysł lekki i spożywczy itd.

Głównymi gałęziami okręgów **U r a l u**, które określają jego specjalizację ogólnozwiązkową, jest hutnictwo żelaza i metali kolorowych, przemysł chemiczny, różnorodny ciężki przemysł maszynowy, przemysł drzewny, produkcja upraw zbożowych /pszenica jara, żyto, owies/ oraz roślin technicznych /len, słonecznik/, hodowla o kierunku mięsno - wełnianym i mleczno - mięsnym. Obok tego w okręgach Uralu stworzono potężny przemysł energetyczny oraz przemysł produkujący materiały budowlane. Szeroko rozwinął się przemysł lekki i spożywczy.

W ten sposób w okresie pięciolatek stalinowskich zlikwidowano jednostronną specjalizację okręgów Rosji carskiej, ich podział na okręgi rolnicze i przemysłowe, na produkcyjne i konsumujące. Wszechstronny rozwój gospodarki narodowej okręgów gospodarczych, przy daleko idącej specjalizacji o charakterze ogólnozwiązkowym oraz istnienie prawidłowej łączności gospodarczej między okręgami zabezpieczają racjonalny terytorialny podział pracy, dalszy szybki rozwój sił wytwórczych zarówno ZSRR jako całości, jak i w poszczególnych okręgach gospodarczych republik związkowych, krajów i obwodów.

Dla prawidłowego rozmieszczenia sił wytwórczych ZSRR ogromne znaczenie miał szybki rozwój gospodarki narodowej **w s c h o d n i c h** **o k r ę g ó w** **k r a j u**.

Na XVI Zjeździe WKP/b/ J.W. Stalin w sposób następujący określił kolejne zadania partii i Państwa Radzieckiego w dziedzinie rozwoju gospodarki narodowej wschodnich okręgów ZSRR.

"Dziś sprawa wygląda w ten sposób, że nasz

przemysł jak i cała nasza gospodarka narodowa opierają się zasadniczo na węglowo - metalurgicznej bazie na Ukrainie. Rozumie się, bez takiej bazy nie do pomyślenia jest industrializacja kraju. I taką właśnie bazą jest u nas ukraińska baza opałowo - metalurgiczna.

Czy może jednak ta jedna tylko baza zaspakajać na przyszłość potrzeby południa i centralnych obszarów ZSRR i północy i północnego wschodu i Dalekiego Wschodu i Turkiestanu? Wszystko świadczy o tym, że nie może. Nowym momentem w rozwoju naszej gospodarki narodowej jest między innymi to, że baza ta już nam nie wystarcza. Nowe na tym polega, żeby ze wszelkim miar w dalszym ciągu rozbudowując tę bazę, rozpocząć zarazem natychmiast tworzenie drugiej bazy węglowo - metalurgicznej. Bazą tą winien być kombinat Uralsko - Kuźniecki, połączenie kuźnieckiego węgla koksującego z uralską rudą. Budowa fabryki samochodów w Niżnim, fabryki traktorów w Czelabińsku, zakładów budowy maszyn w Swierdłowsku, fabryka kombajnów w Saratowie i Nowosybirsku; istnienie rozwijającego się przemysłu metali kolorowych na Syberii i w Kazachstanie, wymagającego stworzenia sieci warsztatów remontowych i szeregu podstawowych zakładów metalurgicznych na wschodzie, wreszcie uchwała w sprawie budowy fabryk włókienniczych w Nowosybirsku i w Turkiestanie - wszystko to kategorycznie wymaga niezwłocznego przystąpienia do pracy nad utworzeniem drugiej bazy węglowo - metalurgicznej na Uralu". 1/

We wschodnich okręgach kraju na podstawie leninowsko - stalinowskiej polityki socjalistycznej industrializacji kraju i kolektywizacji rolnictwa osiągnięto wielkie sukcesy w rozwoju gospodarki i kultury, co szczególnie uwydatnia się we wzroście gospodarki okręgów Zachodniej Syberii. Przed Wielką Październikową Rewolucją Socjalistyczną gospodarka narodowa Zachodniej Syberii stała na niezwykle niskim poziomie. Okręgi te były dostawcami artykułów spożywczych /zboże, masło, mięso/ i surowców rolniczych /wełna, skóra, len/ oraz drewna dla rozwiniętych pod względem przemysłowym centralnych okręgów Rosji. Mimo ogromnego terytorium i wyjątkowych bogactw przyrodniczych produkcja przemysłowa Zachodniej Syberii

1/ J. Stalin. Dzieła, t.12, str.324 - 325, K. i W. W-wa 1951 r.

stanowiła zaledwie około jeden procent produkcji przemysłowej całej Rosji carskiej. Zacołaniu gospodarki okręgów Zachodniej Syberii towarzyszył całkowity prawie brak niezbędnej łączności transportowej, co w warunkach ogromnych przestrzeni Syberii hamowało rozwój sił wytwórczych. Przed rewolucją w Zagłębiu Kuźnieckim zbudowano zaledwie jedną linię kolejową Jurga - Koczugino /197 km./ z bocznicą Topki - Kemerowo /38 km./

Dopiero w warunkach władzy radzieckiej rozpoczął się szybki rozwój gospodarki narodowej w okręgach Zachodniej Syberii.

W okresie pierwszej pięciolatki z inicjatywy J.W. Stalina założono fundamenty kombinatu Uralsko - Kuźnieckiego, łączącego kuźniecki węgiel koksujący z uralską rudą żelazną. Budowa kombinatów metalurgicznych na Uralu i w Zachodniej Syberii oznaczała stworzenie potężnego przemysłu ciężkiego w Zagłębiu Kuźnieckim i na Uralu, jak również rozwój całej gospodarki okręgów zachodnich.

Zorganizowanie drugiej bazy węglowo metalurgicznej oznaczało przede wszystkim rozwój wielkiego współczesnego przemysłu węglowego Zagłębia Kuźnieckiego. W związku z tym w Zagłębiu Kuźnieckim szeroko rozpoczęto budowę kopalń i eksploatację nowych złóż węglowych. W roku 1940 ilość węgla wydobytego w Zagłębiu Kuźnieckim stanowiła 13,5 % węgla wydobytego w całym Związku Radzieckim. Kuźnieckie Zagłębie Węglowe zajęło pierwsze miejsce w zaopatrzeniu gospodarki narodowej okręgów Uralu i Zachodniej Syberii w węgiel. Węgiel Kuźniecki wywozi się również do okręgów południowego Kazachstanu i do republik Azji Środkowej. Zagłębie Kuźnieckie przekształciło się w jedno z głównych zagłębi węglowych ZSRR.

Obok tego, w okresie przedwojennych pięciolatek stalinowskich, wyrósł w Zagłębiu Kuźnieckim wielki przemysł metalurgiczny. Udział Zachodniej Syberii w ogólnej produkcji metalurgii ZSRR wynosił w 1940 roku ponad 10 %. Rozwój przemysłu węglowego i metalurgii spowodował budownictwo nowych linii kolejowych, elektrowni, fabryk chemicznych i fabryk budowy maszyn, a także rozwój rolnictwa i innych gałęzi.

We wschodnich okręgach zbudowano przedsiębiorstwa bliźniacze w całym szeregu gałęzi budowy maszyn, przemysłu naftowego i chemicznego, celem zapobieżenia przypadkowości w zaopatrywaniu w niektóre pro-

dukty przemysłowe produkowane przez pojedyncze przedsiębiorstwa.

W okresie trzeciej pięciolatki szczególną uwagę poświęcono dalszemu wszechstronnemu rozwojowi bazy metalurgicznej w okręgach wschodnich. W tym celu zamierzano trzy czwarte ogólnej ilości zaplanowanych wielkich pieców zbudować na wschodzie kraju. Postawiono zorganizować we wschodnich okręgach nową wielką bazę produkcyjną przemysłu włókienniczego, wykorzystując jako surowiec środkowo - azjatycką bawełnę.

Stworzony w okresie przedwojennym we wschodnich okręgach potężny przemysł ciężki rozwijał się nadal nieustannie w latach Wojny Narodowej. "Wszystko to było jednym z decydujących warunków zwycięskiego prowadzenia wojny. W okresie wojny Wschód dawał dziesiątki tysięcy czołgów, dział samolotów, amunicji itd. dla frontu". 1/

W okresie pięciolatki powojennej przemysł okręgów wschodnich stanowił bazę dla odbudowy i rozwoju całej gospodarki narodowej Związku Radzieckiego.

Duże znaczenie dla prawidłowego rozmieszczenia i przyspieszenia rozwoju sił wytwórczych ZSRR posiadał kompleksowy rozwój gospodarki głównych okręgów gospodarczych kraju. XVIII Zjazd WKP/b/ wskazywał na konieczność kompleksowego rozwoju gospodarki narodowej okręgów gospodarczych celem maksymalnego wykorzystania zasobów miejscowych, szerokiego wytwarzania artykułów spożywczych oraz wyrobów przemysłowych masowego użytku w republikach, krajach i obwodach, co pozwoli znacznie zmniejszyć wydatki na transport.

Kompleksowy rozwój gospodarki głównych okręgów gospodarczych przewiduje zorganizowanie w tych okręgach wydobywania paliwa i wytwarzania takich produktów, jak cement, alabaster, nawozy sztuczne, szkło, masową produkcję artykułów przemysłu lekkiego i spożywczego, w ilościach mogących zaspokoić potrzeby

1/ G.Malenkow. O działalności Komitetu Centralnego Wszechzwiązkowej Komunistycznej Partii /bolszewików/. Narada informacyjna przedstawicieli niektórych partii komunistycznych odbyta w Polsce w końcu września 1947 r., str.133. Gospolizdat 1948 r.

tych okręgów. Szczególną uwagę zwraca się na zaopatrywanie w miejscowe paliwo oraz w niektóre trudne do przewożenia produkty tych wielkich okręgów przemysłowych, których zależność od przywozu z daleka dużej ilości ładunków wzrosła w związku z rozwojem ich przemysłu i szybkim wzrostem ludności miejskiej. Takie artykuły spożywane używane wszędnie w dużej ilości, jak kartofle, warzywa, produkty mleczne i mięsne, mąka, wyroby cukiernicze, piwo oraz szereg artykułów przemysłowych masowego zużycia, jak galanteria, wyroby przemysłu konfekcyjnego, reble, cełki, wapno itd. winny być w dostatecznej ilości produkowane w każdej republice, kraju i obwodzie.

W. Łokotow w swym referacie "Otrzęcin, pięcioletnim planie rozwoju gospodarki narodowej ZSRR" mówił: "Daleki Wschód jest dobitnym przykładem tego, że bez kompleksowego rozwoju podstawowych ośrodków ekonomicznych kraju nie można zabezpieczyć najważniejszych interesów państwowych. Daleki Wschód winien mieć u siebie na miejscu wszystko co jest niezbędne w zakresie paliwa, w miarę możliwości również metalurgii, budowy maszyn, cementu, drewna, ogólnie materiałów budowlanych, jak również większości ciężkich do przewożenia artykułów przemysłu spożywczego i lekkiego. Jest rzeczą jasną, że Daleki Wschód winien całkowicie siebie zaopatrywać w warzywa i kartofle"...1/

Uchwały XVIII Zjazdu WKP(b) w sprawie kompleksowego rozwoju gospodarki głównych okręgów gospodarczych ZSRR miały ogromne znaczenie dla prawidłowego rozmieszczenia sił wytwórczych naszego kraju; są one pomyślnie realizowane.

W kompleksowym rozwoju gospodarki okręgów gospodarczych bardzo ważną rolę odgrywają gigantyczne budowle hydrotechniczne, które rozwijają jednocześnie szereg najważniejszych zadań gospodarki narodowej zarówno w przekroju według gałęzi /przekrój pionowy/ jak i według okręgów /przekrój terytorialny/. Budowle te zmieniają zasadniczo gospodarkę i środowisko geograficzne całych okręgów ZSRR.

Jedną z najważniejszych budowli kompleksowych epoki stalinowskiej była elektrownia wodna na Dnieprze, która stała się potężną bazą energetyczną i stworzy-

1/ XVIII Zjazd WKP(b). Sprawozdanie stenograficzne, str.302. Gospolitizdat 1939 r.

ła nieprzerwaną drogę wodną na Dnieprze. Dziesiątki lat leżały w carskich archiwach pokryte kurzem liczne projekty wykorzystania zasobów wodnych Dniepru. Dopiero Rząd Radziecki wcielił w życie marzenia pokoleń. Zapora wodna im. Lenina na Dnieprze unieszkodliwiła słynne porohy dnierzańskie, które przez wieki dzieliły rzekę na dwie oddzielne części. Podstawowe znaczenie Dniewprzańskiej Elektrowni wodnej polega na tym, że stworzyło ono potężne źródło energii elektrycznej zapatrując pierwszą bazę węglowo - metalurgiczną kraju, oraz że przyczyniła się do rozwoju gospodarki okręgów leżących nad Dnieprem. Wyrósł potężny ośrodek przemysłowy - Zaporozże. Z Dniewprzańskiej Elektrowni wodnej czerpie energię elektryczną szereg zakładów i kopalń przemysłu metalurgicznego, zakłady budowy maszyn i przemysłu obróbki metali oraz wiele przedsiębiorstw innych gałęzi gospodarki. Na bazie Dniewprzańskiej Elektrowni wodnej zelektryfikowano setki kolchozów w sąsiednich okręgach.

W niezmiernie krótkim czasie zbudowano i uruchomiono w naszym kraju wielkie kompleksowe budowle hydrotechniczne na Wołdze. Elektrownie wodne na Wołdze /Iwankowska, Ugliczka, Szozerbakowska/ oraz kanał im. Moskwy stworzyły żeglowną drogę tranzytową od Astrachania do Moskwy oraz potężną bazę energetyczną dla zapotrzebowania centralnych okręgów ZSRR w energię elektryczną, zapewniły stolicy naszej Ojczyzny - Moskwie wodę do użytku domowego i wodę dla przemysłu oraz sztuczne nawodnienie Moskwy - rzeki i jej dopływów. Urządzenia hydrotechniczne na Wołdze i Kanale im. Moskwy zbudowane są na wysokim poziomie technicznym. Budowle te odegrały wyjątkowo dużą rolę w dalszym wzroście i kompleksowym rozwoju gospodarki narodowej okręgów centralnych.

Jedną z największych budowli kompleksowych, którą się obecnie wykańcza, jest Mingeczaurski węzeł wodny na rzece Kura. Mingeczaurski węzeł wodny stwarza potężne źródło energii elektrycznej dla rozwijającego się przemysłu Azerbajdżanu. W nizinie Kuro - Araksińskiej rozwija się dalej produkcja bawełny oraz upraw podzwrotnikowych. W najbliższych latach okręg ten przekształci się w podstawową bazę produkcji zboża dla całego Zakaukazia. Mingeczaurski węzeł wodny stwarza żeglowną drogę na rzece Kura o długości 600 km.

Dawniej w nizinie Kuro - Araksińskiej na skutek systematycznego przerywania zapór ochronnych na Kurze i wylewów górskich rzek, powstały zastoiskowe jeziora i bagna, które były rozsadnikiem malarii zwrotnikowej.

Bagna te powodowały podniesienie wody gruntowej w przylegających do nich obszarach i w ten sposób stawały się bezużyteczne nie tylko ziemie znajdujące się w strefie zatopionej, ale i ziemie znajdujące się w sąsiadującej z nią strefie podmokłej. Mingeczaurski węzeł wodny reguluje spływ rzeki Kury i tym samym wyklucza możliwość jej wylewów. Rozsadniki malarii - bagna - zostaną całkowicie zlikwidowane. Istotne zmiany zajdą również w gospodarce rybnej dorzeczy Kuro - Araksińskiego. Wszystko to gruntownie zmieni warunki fizyczno-geograficzne republiki na dużej części jej terytorium i przyczyni się do wszechstronnego rozwoju gospodarki narodowej Azerbajdżańskiej SRR.

Olbrzymimi kompleksowymi budowlami epoki stalinowskiej są budowane obecnie następujące obiekty: Kujbyszewska i Stalingradzka Elektrownia wodna na Wołdze, Główny Kanał Turkmeński Amu-Daria - Krasnowodzk, Kachowska Elektrownia wodna na Dnieprze, Kanał Południowo - Ukraiński i Północno - Krymski oraz Kanał Wołga - Don.

"Pod względem swych rozmiarów, poziomu technicznego i terminu wykonaniu budowle te są prawdziwymi budowlami komunizmu. Każda z nich zawiera elektrownię wodną, zapory wodne, kanały, rezerwuary, systemy nawadniania. Nowe budowle stanowią skomplikowany kompleks urządzeń technicznych. Budowa takich urządzeń możliwa jest tylko w naszym kraju, w warunkach planowej gospodarki socjalistycznej". 1/

Ogólna ustalona moc Kujbyszewskiej i Stalingradzkiej Elektrowni wodnej na Wołdze, Kachowskiej Elektrowni wodnej na Dnieprze i Cymlańskiej na Donie oraz elektrowni na Głównym Kanale Turkmeńskim wynosić będzie 4.200 tys. kilowatów, a przeciętna produkcja energii elektrycznej będzie wynosiła ponad 22 miliardy kilowatogodzin rocznie

Zbudowanie Kujbyszewskiej i Stalingradzkiej Elektrowni wodnej umożliwi przesłanie do Moskwy 10,1 miliarda kilowatogodzin energii elektrycznej; do centralnego czarnoziemnego obwodu - 1,2 miliarda kilowatogodzin energii elektrycznej; do Kujbyszewskiego, Saratowskiego, Stalingradzkiego i Astrachańskiego obwodu - 5,2 miliarda kilowatogodzin. Dla nawadniania i zraszania

1/ N. Bułganin. 33-a rocznica Wielkiej Październikowej Rewolucji Socjalistycznej, str.19 Gospolitizdat, 1950.

ziem leżących nad Wołgą oraz nad Morzem Kaspijskim elektrownie te dadzą 3,5 miliarda kilowatogodzin energii elektrycznej rocznie. Gigantyczne urządzenia hydrotechniczne na Wołdze, Donie, Dnieprze i Amu - Darii umożliwią nawodnienie i zroszenie ponad 28 milionów ha ziemi w południowych i południowo - wschodnich okręgach ZSRR położonych całkowicie lub częściowo w strefie such.

Równocześnie ze zraszaniem i nawadnianiem przewiduje się również prace nad sadzeniem pasów leśnych wzdłuż rzeki Wołgi, na nawodnionych terytoriach Niziny Nadkaspjskiej, Sarpińskiej, Czarnych Ziemi, Stepu Nogajskiego, południowych okręgów Ukrainy, północnych okręgów Krymu, południowych okręgów Niziny Nadkaspjskiej, Zachodniej Turkmenii, obszarów nad ujściem Amu - Darii i zachodniej części pustyni Kara - Kum. Na szeroką skalę przeprowadza się prace nad umocnieniem wydm, nad urządzeniami zatrzymującymi śnieg, nad zakładaniem stawów i studni artezyjskich.

Wyżej wspomniane prace polepszą znacznie warunki klimatyczne południowych i południowo - wschodnich okręgów ZSRR: zwiększy się wilgotność gleby i przyziemnych warstw powietrza, obniży się temperatura gleby i powietrza, zmniejszy się szybkość wiatru w przyziemnej warstwie powietrza, wzrośnie ilość opadów. Wszystko to stworzy sprzyjające warunki dla rozwoju w tych okręgach intensywnego rolnictwa, gwarantującego stałe zbiory oraz zwiększy możliwość szerokiego rozwoju hodowli.

Gigantyczne budowle hydrotechniczne rozwiążą jednocześnie szereg bardzo ważnych problemów transportowych /połączenie Wołgi z Donem, poprawa warunków żeglownych na Wołdze, Dnieprze, Donie i Amu - Darii/.

Na bazie energii dostarczanej przez elektrownie wodne: Kujbyszewską, Stalingradzką, Kachowską i Cymlańską rozwijać się będzie dalej metalurgia, przemysł budowy maszyn, przemysł chemiczny oraz naftowy. Szczególnie szybko powinien rozwijać się w oparciu o miejscowe surowce przemysł spożywczy i lekki oraz produkcja materiałów budowlanych. W okręgach leżących na Powożu, na Południu, w Środkowej Azji i w innych obszarach powstaną miasta i nowe ośrodki przemysłowe, zostanie zelektryfikowany transport kolejowy i rolnictwo.

W ten sposób elektrownie wodne na Wołdze - Kujbyszewska i Stalingradzka, Kachowska, Elektrownia

wodna na Dnieprze, Kanał Południowo - Ukraiński i Północno - Krymski, Główny Kanał Turkmeński oraz droga wodna Wołga - Don rozwiążą cały szereg olbrzymich kompleksowych zadań gospodarki narodowej. Te wielkie budowle na setki lat naprzód określą rozwój gospodarczy całych okręgów i gruntownie zmienią ukształtowane na przestrzeni dziejów warunki przyrodnicze znacznej części terytorium naszego kraju.

Należy podkreślić, że jeżeli w latach przedwojennych pięciolatek stalinowskich rozwój gospodarki i kultury wschodnich okręgów dokonywał się na bazis stworzenia w tych okręgach wielkiego przemysłu węglowego i metalurgicznego, to w okresie powojennym, rozwój gospodarki i wspaniałe przeobrażenie przyrody południowych i południowo - wschodnich okręgów ZSRR dokonują się na podstawie stworzenia potężnych baz hydroenergetycznych i nawadniania ziemi.

W ten sposób jedną z zasad socjalistycznego rozmieszczenia sił wytwórczych w ZSRR jest zapewnienie kompleksowego rozwoju gospodarki głównych okręgów gospodarczych przy daleko idącej specjalizacji ogólnej gospodarki ZSRR oraz przy stosowaniu na szeroką skalę zasady kooperacji i kombinowania w okręgach gospodarczych. Wszystko to pozwala nawiązać prawidłową łączność pomiędzy okręgami gospodarczymi ZSRR i zapewnić racjonalne wykorzystanie rezerw pracy oraz zasobów naturalnych.

Socjalistyczne rozmieszczenie sił wytwórczych bardzo silnie wpłynęło na likwidację przeciwieństw między miastem a wsią, na zniesienie podziału okręgów na przemysłowe i rolnicze, na produkcyjne i konsumpcyjne. Już w roku 1913 W.Lenin pisał:

"Ponieważ przeciwieństwo między miastem a wsią stanowi jedną z najgłębszych podstaw gospodarczego i kulturalnego zacofania wsi, a w epoce tak głębokiego kryzysu, jak obecny stawia zarówno miasto jak i wieś wobec bezpośredniego niebezpieczeństwa zwyrodnienia i zagłady, RKP uważa zniesienie tego przeciwieństwa za jedno z podstawowych zadań budownictwa komunistycznego..." 1/

1/ W.Lenin. Dzieła, t.29, str.119, wyd.3.ros.

Wielka Październikowa Rewolucja Socjalistyczna zmieniła gruntownie społeczną istotę stosunków wzajemnych między miastem a wsią, tym samym zapoczątkowała zmniejszenie przeciwieństwa między miastem a wsią.

Bardzo ważne znaczenie dla zniesienia przeciwieństwa między miastem a wsią miała industrializacja kraju i kolektywizacja rolnictwa, planowe rozmieszczenie przemysłu na terytorium kraju, wszechstronny rozwój mechanizacji i elektryfikacji produkcji rolniczej, stałe podnoszenie poziomu kulturalnego i kwalifikacji technicznych chłopstwa kołchozowego, jak również szerokie budownictwo instytucji kulturalno - oświatowych. Już w referacie wygłoszonym na XVII Zjeździe WKP/b/ w roku 1934 J.W. Stalin mówił:

"Zanika przeciwieństwo między miastem a wsią. Miasto przestaje być w oczach chłopów ośrodkiem ich wyzysku. Coraz mocniejsze stają się więzi spójni gospodarczej i kulturalnej między miastem a wsią. Obecnie wieś otrzymuje pomoc od miasta i jego przemysłu - w postaci traktorów, maszyn rolniczych, samochodów, ludzi, środków pieniężnych. Zresztą sama wieś posiada obecnie swój przemysł w postaci ośrodków maszynowo - traktorowych, warsztatów remontowych, wszelkiego rodzaju kołchozowych przedsiębiorstw przemysłowych, niewielkich elektrowni itp. Przepaść kulturalna między miastem a wsią zaczyna się zapełniać." 1/

Obecnie mamy w naszym kraju bardzo dużą ilość wsi, w których podstawowe procesy produkcji rolniczej są nie tylko zmechanizowane, ale i zelektryfikowane, gdzie powstały kadry, które opanowały nowoczesną technikę, gdzie na nowoczesnej bazie energetycznej zorganizowano własny przemysł kołchozowy w zakresie przetwarzania surowców rolniczych. Wiele kołchozów posiada takie instytucje i urządzenia typu miejskiego, jak kluby, teatry, stołówki, żaźnie itp.

"Wraz ze zwycięstwem socjalizmu zniesiono w naszym kraju przeciwieństwo między miastem a wsią. Pozostały jednak jeszcze różnice, przeżytki byłego przeciwieństwa między miastem a wsią. Całkowite zniesienie różnic społeczno - gospodarczych między miastem a wsią nastąpi w wyższej fazie rozwoju społeczeństwa

1/ J. Stalin, Dzieła, t.13, str. 339 - 340, K. i W. W-wa 1951 r.

- przy komunizmie". 1/

W okresie stopniowego przechodzenia od socjalizmu do komunizmu wielkie znaczenie dla likwidacji pozostałych różnic między miastem a wsią posiada dokonywane obecnie scalenie kolchozów. Scalanie kolchozów otwiera jeszcze większe perspektywy dla stosowania w rolnictwie przodującej techniki maszynowej i agrotechniki, co przyczyni się do stałego podnoszenia wydajności pracy i produktywności produkcji rolniczej.

W całkowitym wniesieniu różnic społeczno - ekonomicznych między miastem a wsią nader ważną rolę odgrywa wielki przemysł socjalistyczny, na podstawie którego, jak i poprzednio odbywać się będzie szeroka mechanizacja i elektryfikacja poszczególnych gałęzi rolnictwa. W produkcji rolnej jeszcze bardziej wzrośnie znaczenie ośrodków maszynowo - traktorowych. Dalsza decentralizacja przemysłu na terenie kraju oraz organizacja ośrodków przemysłowych w nowych okręgach, przyczyni się do całkowitego usunięcia pozostałości dawnego przeciwieństwa między miastem a wsią.

Już przeżył się istniejący w przeszłości podział okręgów i obwodów naszego kraju na rolnicze i przemysłowe, na produkcyjne i konsumcyjne, ponieważ w rezultacie realizacji leninowsko - stalinowskiej polityki uprzemysłowienia kraju i kolektywizacji rolnictwa wszystkie obwody i okręgi ZSRR stały się mniej lub więcej uprzemysłowione i produkują jednocześnie wielkie ilości artykułów rolniczych. W referacie sprawozdawczym na XVII Zjeździe WKP/b/ J.W.Stalin mówił:

"Nie mamy już obwodów wyłącznie rolniczych, które by zaopatrywały obwody przemysłowe w zboże, mięso, warzywa, tak samo jak już nie mamy obwodów wyłącznie przemysłowych, które by mogły liczyć na to, że otrzymają wszystkie niezbędne produkty z zewnątrz, z innych obwodów". 2/

1/ Patrz: J.W.Stalin, "Ekonomiczne problemy socjalizmu w ZSRR" K. i W., 1952 r. str. 28 - 33 /przyp.red./

2/ J.Stalin, Dzieła, t.13, str.335, K. i W., W-wa 1951 r.

Socjalistyczne rozmieszczenie sił wytwórczych jest ważnym czynnikiem w dziele umocnienia p o -
tęgi gospodarczej Z S R R, z d o l n o ś c i o b r o n n e j i s u w e -
r e n n o ś c i P a ń s t w a R a d z i e c k i e -
g o .

J.W. Stalin na XIV Zjeździe WKP/b/ mówił:

"Pracujemy i budujemy w warunkach otoczenia kapitalistycznego. Znaczy to, że nasza gospodarka i nasze budownictwo będą rozwijały się w sprzeczności, w starciach między systemem naszej gospodarki a systemem gospodarki kapitalistycznej...

Stąd wniosek: musimy budować naszą gospodarkę tak, aby nasz kraj nie przekształcił się w dodatek do światowego systemu kapitalistycznego, ażeby nie był włączony do ogólnego systemu rozwoju kapitalistycznego jako jego przedsiębiorstwo pomocnicze, żeby nasza gospodarka rozwijała się nie jako pomocnicze przedsiębiorstwo światowego kapitalizmu, lecz jako samodzielna jednostka ekonomiczna, opierająca się głównie na rynku wewnętrznym, opierająca się na spójni naszego przemysłu z gospodarką chłopską naszego kraju". 1/

Dzięki bohaterskim wysiłkom narodu radzieckiego powstały w latach władzy radzieckiej takie gałęzie przemysłu jak przemysł traktorowy i samochodowy, budowa obrabiarek, przemysł chemiczny, lotniczy itd. Przemysł został racjonalnie rozmieszczony na terytorium ZSRR. Powstały nowe ośrodki przemysłu ciężkiego we wschodnich okręgach kraju. Przekształcone na gruncie kolektywizacji rolnictwo podniosło swą produkcję i opanowało cały szereg nowych kultur. Znacznie wzrosła produktywność hodowli. Duże znaczenie miało przesunięcie wielu gałęzi rolnictwa i hodowli do nowych okręgów kraju.

W rezultacie przedwojennych pięciolatek stalinowskich zabezpieczona została niezależność gospodarcza i potęga naszej Ojczyzny. Pomyślny rozwój gospodarki narodowej ZSRR, potężny rozwój ekonomiki wschodnich okręgów kraju przyczyniły się w ogromnym stopniu do wzmocnienia zdolności obronnej Związku Radzieckiego.

1/ J. Stalin, Dzieła, t.7, str.295 - 296, K. i W., W-wa, 1950 r.

POLSKIE TOWARZYSTWO GEOGRAFICZNE

prosi

o z g ł a s z a n i e p r e n u m e r a t

n a r o k 1 9 5 3.

Warunki prenumeraty:

Roczna prenumerata "Biuletynu Geograficznego" /10 n-rów/ wynosi 100 zł. - łączna roczna prenumerata "Biuletynu Geograficznego" i "Przeglądu Radzieckiej Literatury Geograficznej" /20 n-rów/ 150 zł. - Ze względu na konieczność ustalenia nakładu, P.T.G. prosi o wczesne zgłoszenie prenumerat na rok 1953.

Wpłaty prenumerat należy dokonywać w N.B.P. W-wa VII O.M.Ko.391/113/6261, lub P.K.O. W-wa Nr. I-8703.

Numer pojedynczy 10,- zł.

Redakcja i administracja:

Instytut Geograficzny U.W. Warszawa, Krakowskie Przedmieście 30, tel.830-22, 713-48.

WYDAWNICTWA

WYDAWNICTWA
POLSKIEGO TOWARZYSTWA GEOGRAFICZNEGO

Seria II

"BIULETYN GEOGRAFICZNY"

W przygotowaniu:

"Katalog Jezior Polskich" - Jeziora Przymorza - opr. Br. Richli
red. J. Kondracki.

"Polskie Słownictwo Geograficzne" - Geofizyka i kartografia -
St. Pietkiewicz.

"Materiały statystyczne do geografii gospodarczej, surowce i
dukcja państw kapitalistycznych" - red. B. Winid.

"Polskie Nazwy Geograficzne" - Nazwy stolic i miast ponad 50
mieszkańców - red. L. Ratajski.

"Ważniejsze porty świata" - red. L. Ratajski

"Statystyka gospodarstwa leśnego" - red. S. Jarosz
